

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.
This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey.

ORTAKLIKLAR VE AğLAR HİBE PROGRAMI GRANT SCHEME FOR PARTNERSHIPS AND NETWORKS

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İÇİN MEVZUAT BİLGİSİ

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İÇİN MEVZUAT BİLGİSİ

‘This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of the Beyaz Baston Görme Engelliler Derneği (White Cane Visually Impaired Association) and do not necessarily reflect the views of the European Union.’

“Bu yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Beyaz Baston Görme Engelliler Derneği sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir”

SivilAnT® Antalya Sivil Platformu Projesi

Avrupa Birliğı Başkanlığı on beş yılı aşkın süredir Türkiye ve Avrupa Birliğı (AB) sivil toplumları arasındaki diyaloğun güçlenmesi ve Türkiye’deki sivil toplumun kapasitesinin geliştirilmesini hedefleyen projelere destek sağlamaktadır. Avrupa Birliğı Katılım Öncesi Yardım Aracının 2014-2020 döneminde (IPA II), Avrupa Birliğı ve Türkiye tarafından sivil toplum alanının bir sektör olarak tanımlanmasıyla, bahse konu destekler sivil toplum sektörü çatısı altında artarak devam etmiştir. Sivil toplum sektörünün öncelikleri olan “kamu-sivil toplum diyaloğunun güçlendirilmesi; STK’lara yönelik yasal çerçevenin iyileştirilmesi; STK’ların kapasitesinin güçlendirilmesi; sivil toplum diyaloğunun geliştirilmesi” kapsamında birçok program ve proje geliştirilmiştir. Bu programlardan birisi olan Sivil Toplum Destek Programı kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesine yönelik olarak geliştirilen “Kamu ve STK’lar Arasında İşbirliğinin Güçlendirilmesi için Ortaklıklar ve Ağlar Hibe Programı”nı da kapsamaktadır.

Sivil Toplum Destek Programı altında yürütölen “Kamu ve STK’lar Arasında İşbirliğinin Güçlendirilmesi için Ortaklıklar ve Ağlar Hibe Programı” Avrupa Birliğı ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA II) 2014 programı kapsamında finanse edilmektedir. Program mali ve idari açıdan güçlü ve daha önce proje deneyimi olan sivil toplum kuruluşlarının geliştirecekleri ortaklıkları ve ağları destekleyerek, bu ortaklıklar ve ağlar vasıtasıyla kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini güçlendirmeyi ve sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerini geliştirilmeyi hedeflemektedir.

“Kamu ve STK’lar Arasında İşbirliğinin Güçlendirilmesi için Ortaklıklar ve Ağlar Hibe Programı” çağrısına yapılan başvurular arasından “SivilAnT® – Antalya Sivil Platformu” Antalya’dan hibe almaya hak kazanan tek proje olmuştur. Antalya Beyaz Baston Görme Engelliler Derneği liderliğinde 17 kuruluş tarafından sunulan SivilAnT® - Antalya Sivil Platformu projesi, başta Antalya olmak üzere Batı

Akdeniz bölgesindeki sorunların çözüm ortağı olmaları konusunda sivil toplum kuruluşları, akademik camia, yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör girişimleri arasında diyalog ve işbirliği platformu kurmayı hedeflemektedir. Sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerini geliştirmek, sivil araştırmaları desteklemek, filantropiyi, aktif vatandaşlığı ve gönüllüğü teşvik etmek SivilAnT® projesinin özel amaçları arasında yer almaktadır.

SivilAnT® ;

STK'ların kapasitelerini geliştirmeye yönelik faaliyetler içermektedir.

Sivil araştırmaları desteklemeye yönelik mekanizmalara sahiptir. Filantropiyi, aktif vatandaşlığı ve gönüllüğü teşvik eden araçlar kullanmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları, akademik camia, yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör girişimleri arasında diyalog ve işbirliği tesis etme fikri üzerine yapılandırılmıştır.

Sonuç olarak SivilAnT® ; Sorunların çözümünde paydaşların buluşma adresi olma yolunda, 10'ncu Kalkınma Planında da ifade edilen "Güçlü, çeşitli, çoğulcu, sürdürülebilir bir sivil toplum için uygun ortamın oluşturularak sosyal ve ekonomik kalkınma süreçlerine toplumun tüm kesimlerinin daha etkin katılımının sağlanması" temel amacına hizmet eden bir kent ağıdır.

Aktif bir Kent ağı olarak STK'ların kapasitelerinin geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla SivilAnT® projesi kapsamında 8 farklı tema da "STK Eğitim Kitleri" hazırlanmıştır. Bu Eğitim kitleri ile STKların ihtiyaç duydukları anda başvurabilecekleri bir bilgi kaynağı olması ve sorularına cevap bulabilmeleri amaçlanmıştır.

STK'lar için Mevzuat Bilgisi

STK'lar için Stratejik Planlama

STK'lar için İletişim Becerileri ve Sosyal Medya

STK'lar için Çatışma Yönetimi ve Yönetim Becerileri

STK'lar için Proje Yönetimi

STK'lar için Uluslararası Örgütler ve Kaynak Bulma

STK'lar için Filantropi, Gönüllülük, Lobicilik
STK'lar için Görünürlük, Yaygınlaştırma ve Uluslararasılaşma
Ayrıca geleneksel SivilAnT® Günleri süresince SivilAnT® Akademi bünyesinde gönüllü olarak çalışan eğitimlerimiz tarafından yukarıdaki ana başlıklar altında STK ve Kamu temsilcilerine yönelik eğitimler de gerçekleştirilmiştir. Böylece işin sorumluları ve gönüllüleri başta olmak üzere tüm aktif bireylerin ve STK'ların kapasitelerinin güçlendirilmesine doğrudan katkı verilmiştir.

Öncelikle Antalya, Burdur ve Isparta illerini kapsayan ve sorunların çözümünde paydaşların buluşma adresi olma yolunda aktif, yenilikçi ve sorumlu bir kent ağı olarak çalışmalarımızı azimle sürdürmeyi amaçlıyoruz. Böylece hem bölgemizde hem de ülkemizde sosyal, toplumsal ve katılımcı adımlar atarak Kamu-STK işbirliğinin geliştirilmesine ve Sivil Toplum Aktörlerinin etkinliğinin artırılmasının da önünün açılmasına katkı sağlayacağımıza inanıyoruz.

Saygılarımızla,
SivilAnT® Antalya Sivil Platformu Projesi

“ SivilAnT STK Eğitim Kitlerinin hazırlanmasında emeği geçen tüm gönüllülerimize şükranlarımızı sunuyoruz.”

İçerik

Tasarım

İçindekiler

Öğrenim Kazanımları	7
1.1 Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları Hakkında Genel Bilgiler	8
1.2 Farklı STK Yapılanmaları ve Özellikleri	14
1.3 Dernek ve Vakıflar için Temel Mevzuat Bilgileri	36
SORULAR	59

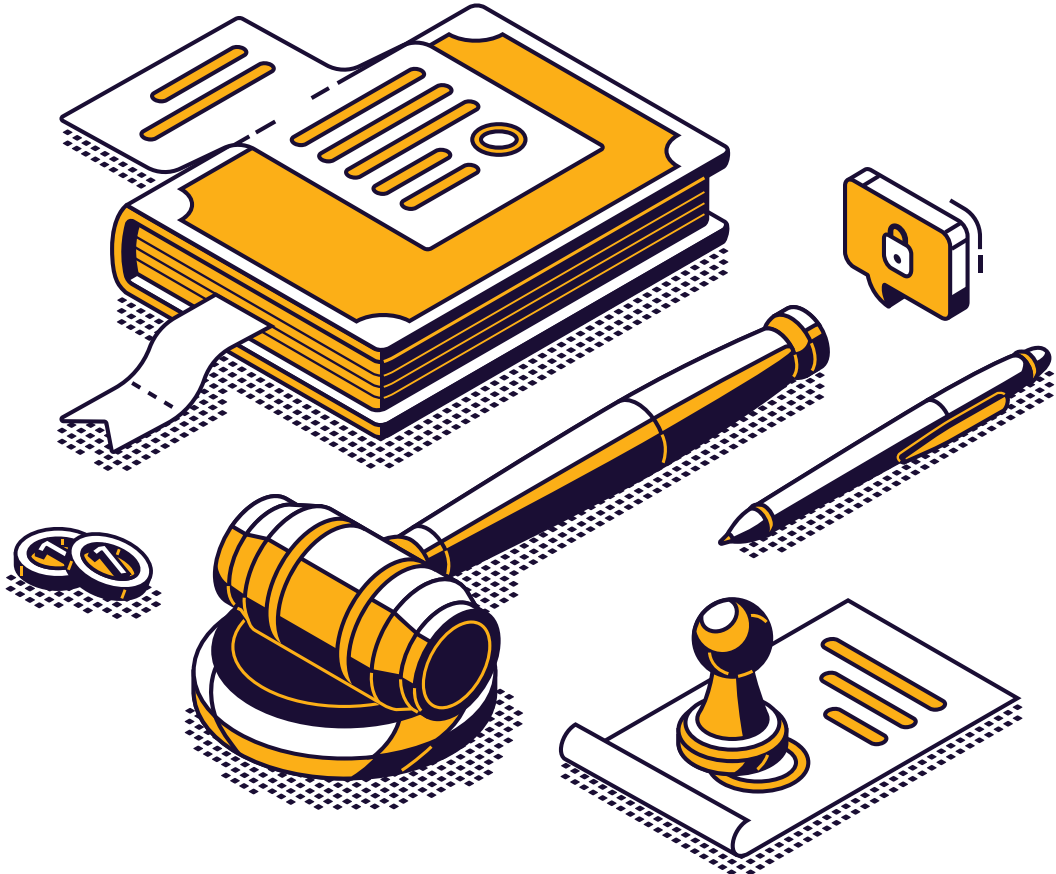
ŞEKİLLER

Şekil 1: 2016 Yılı STK'lara Üyelik Dağılımı	13
Şekil 3: 2019 Yılı Derneklerin Faaliyetlerine Göre Dağılımı	17
Şekil 4: 2019 Yılı Dernek Üyelerin Cinsiyet Dağılımı	20
Şekil 5: 2019 Yılı Yeni Vakıf Sayıları	23
Şekil 6: 2018 yılında Gerçekleşen Etkinliklerin Sektör Bazında Vakıflara Dağılımı	24
Şekil 7: Yeni Vakıfların Bölgelere Göre Dağılımı	25
Şekil 8: Türkiye'de Kooperatif Sayıları ve Ortaklar	33
Şekil 9: Dernekleri İlgilendiren Yasal ve Mali Mevzuat Listesi	37

Öğrenim Kazanımları

Sivil toplum ve sivil toplum kuruluşlarının tüzel kişilikleri ve mevzuatı ile ilgili bilgiler içeren eğitim modülünün sonunda hedeflenen kazanımlar şunlardır:

- Sivil toplumun tanımı ve amacı, sivil toplum kuruluşlarının rolleri ve sınıflandırılması hakkında bilgi sahibi olunması.
- Sivil toplum kuruluşlarının tercih ettiği dernek, vakıf, platform, kooperatif, federasyon, konfederasyon gibi başlıca tüzel kişiliklerin hangi amaca daha uygun olduğu hakkında fikir sahibi olunması.
- Dernek, vakıf ve kooperatiflerle ilgili mevzuat hakkında genel bilgi sahibi olunması.
- Bilgi edinme hakkının kapsamı ve STK'lar tarafından nasıl kullanılabileceği ile ilgili bilgi sahibi olunması.

1.1 Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları Hakkında Genel Bilgiler

a) Sivil Toplum Kuruluşu Ne Demektir?

Sivil Toplum Kuruluşu terimini parçalara ayırarak incelemekte fayda vardır. Öncelikle, Batı dillerinde “sivil”, Latince “civicus” kelimesinden gelmektedir. Civic; kentte oturan, kente ait anlamına gelmektedir. Civicus kelimesinden ise city ve citizen kavramları türetilmiştir.

Kısacası; sivil, kentli yaşamın sonucu ortaya çıkan bir kavramdır.

Sözlük tanımına göre **Sivil Toplum Kuruluşu (STK) (İng. Non Governmental Organization - NGO)**; ortak özellikleri sivil nitelikte olmak (oluşum ve faaliyetlerinde kamu yönetiminden bağımsız olma), çalışmalarında kâr amacı gütmemek, kamu (toplum) yararına faaliyet göstermek ve hizmet sunmak olan oluşum ve kuruluş demektir.

STK’ların bazı ortak özellikleri; hükümetle ilişkili olmamaları, kâr amacı gütmemeleri ve kendi iç işleyişlerinde demokratik yöntemleri kullanmaları olarak sıralanabilir.

Kullanım anlamı olarak ise; Avrupa’da hükümet dışında bir alan “non-governmental organizations”, ABD’de özel sektör dışında bir alan “non-profit sector”, Türkçe’de siyasal alanın dışında, sivil topluma referans vererek “Sivil Toplum Kuruluşları” olarak tanımlanıyor.

Yakın zamana kadar sivil toplum; dernekler, vakıflar, sendikalar, kooperatifler ve siyasi partiler gibi örgütlü kuruluşlar anlamına geliyordu. Günümüzde ise, sivil toplum bu geleneksel tanımın dışında daha geniş, canlı ve dinamik bir alanı tanımlıyor.

Bu yeni tanım, örgütlü toplumun yanında, resmi biçimde örgütlü olmayan, sektörler arası sınırları zorlayan ve yeni deneyimlerle ortaya çıkan, her türlü toplumsal gruplaşmayı aşan, interneti kullanarak veya internet dışı sivil girişimlerin tümünü kapsıyor.

b) Sivil Toplum Nedir?

Sivil toplumun çok eski bir geçmişi vardır. Piyasa ekonomisinin parçası olarak ortaya çıkan sivil toplumun dünya çapında önem kazanması 2. Dünya Savaşı'ndan sonra olmuştur. Birleşmiş Milletler'in 1948'de kabul ettiği İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si dernek kurma özgürlüğünü temel insan hakları arasında saymıştır.

Batı ülkelerinde sivil toplum kuruluşlarının önem kazanması son 50 yılda yaşanan gelişmelerin sonucudur. Özellikle yerel yönetimlerdeki düşük seçim katılımı sonucu seçimi kazanarak iş başına gelenler, halkın çoğunluğunu temsil edemeyince veya dezavantajlı/ azınlık olan gruplar karar organlarında temsil edilemeyince oluşan temsiliyet ve karar mercilerine erişim açığını sivil toplum kuruluşları kapatmaya çalışmaktadır.

Kısaca; sivil toplumu devlet ve piyasanın dışında kalan alan olarak tanımlamak mümkündür. STK'lar alanı da siyasi otoritenin yönlendirmesinden uzak, devlet karşısında özerk olarak, yaptıkları faaliyetlerle piyasanın alanına girmeyen, kamusal alanda etkisi olabilen bir kolektif girişimler alanı olarak tanımlanır.

Modern sivil toplum tanımını dört temel kural altında toplamak mümkündür:

1) Bireyler, sivil toplumu oluşturan herhangi bir dernek, işyeri veya gruba katılmaya zorlanamazlar/gönüllü katılım esastır.

2) Sivil toplum, hukuk düzeninin dışında kalmaz, hukuk kurallarına tabidir.

3) Sivil toplum, ortak bir hedef doğrultusunda bireyleri örgütleyerek, katılımcı demokrasiye olanak sağlar. Kamunun görevlerini yapmaya aday değil tam tersine bireyler ve devlet arasında “aracı” ve “itici güç” olma rolünü oynar.

4) Sivil toplum, “yetki devri” (subsidiarity) aracılığı ile devletin vatandaşlarla iş birliği yapmasına uğraşır. Bazı yetkilerin vatandaşlar ile paylaşılarak daha etkili çözümler üretilmesini sağlar.

c) Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü

Sivil toplum, demokratik düzenin bir parçası olarak, toplum faydasını artıracak konularda görüş oluşturarak veya sesi duyulmayanların sesi olarak önemli konuları dile getirebilir; yeni politikaların geliştirilmesi için, kendi çalışma alanında elde ettiği bilgilerle uzmanlık hizmeti sunabilir.

Sivil toplum kuruluşlarının başlıca iki faaliyet alanı vardır :

- Sivil toplum kuruluşunun özel alanı: Sivil toplum kuruluşlarının kendi tüzüklerinde belirtilen amaçları doğrultusunda yalnızca kendi üyelerini ilgilendiren etkinlikleridir.
- Kamusal alan: Kamusal alan, yalnızca halkın ortaklaşa kullandıkları alanları değil aynı zamanda hükümetin ve özel sektörün çalışma alanlarını da kapsar.

Son zamanlarda kamusal alan, sınırlarını özel sektör faaliyet alanlarını da kapsayacak biçimde genişletti. Sivil toplum meşruiyet, değer ve bilgi sunarak özel sektörün çalışmalarına da yardım ediyor. Bu amaçla son zamanlarda kurumsal sorumluluk kavramı içinde özel sektör sivil toplumla pek çok proje yürütmektedir. Bu projelerle, özel sektör halkın gözündeki meşruiyetini ve değerini artırıyor.

Sivil toplum kuruluşları, küçük yerel derneklerden, çok geniş ve oldukça profesyonel kuruluşlara kadar son derece farklı gruplardan oluşmaktadır. Literatürde, farklı isimlendirilmeler kullanılmaktadır: **Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar (non-profit organizations, kâr amacı gütmeyen sektör (non-profit sector), gönüllü kuruluşlar (voluntary organizations), kâr için olmayan kuruluşlar (not-for-profit organizations), sivil toplum kuruluşları (civil society organizations), hükümet dışı kuruluşlar (non-**

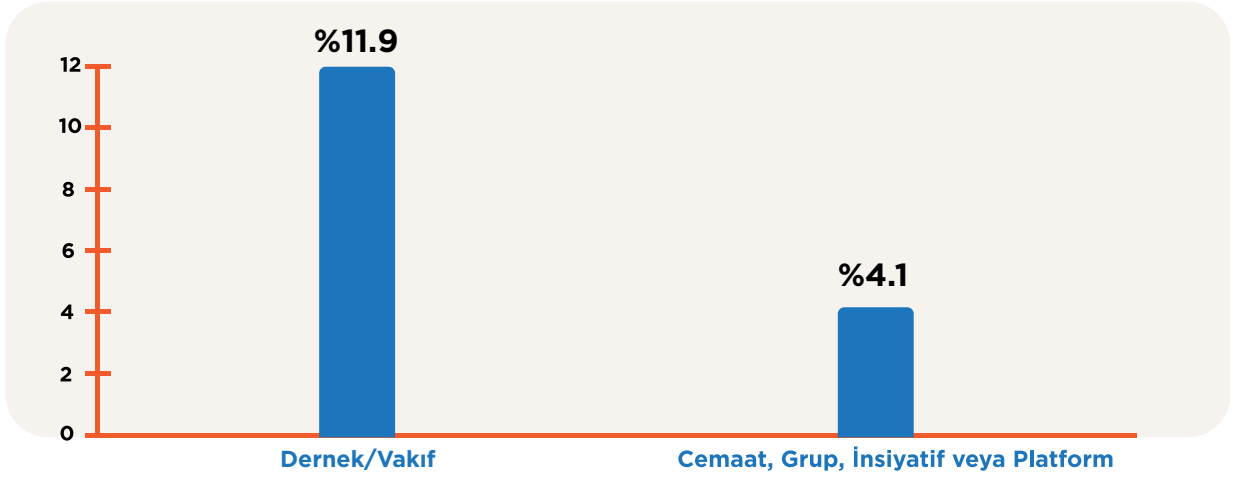
governmental organizations- NGO), üçüncü sektör (third sector), bağımsız sektör (independent sector), hayırsever yardım kuruluşları (charitable organizations), vergiden muaf kuruluşlar (tax-exempt organizations), sosyal hareketler (social movements).

Sivil Toplum Kuruluşu dendiğinde dernekler ve vakıfların yanı sıra sendikalar, odalar, birlikler ve kooperatifler de akla gelir. Fakat, başka bir bakış açısına göre; STK denince, devletten özerk, kendi ayakları üzerinde durabilen çoğulcu yapılara dayanan gönüllü kuruluşlar anlaşılmalıdır. Bu nedenle sivil toplumun parçası olsa da mesleğin icrası için üyeliğin mecburi tutulduğu tabip, mimar ve mühendis odaları gibi resmi ya da yarı resmi meslek birlikleri ve baroları STK olarak değerlendirilmemektedir.

STK kavramıyla birlikte akla gelen örneklerden sendikalar, odalar, birlikler ve kooperatiflerin bir bölümü (özellikle iktisadi fayda eksenli faaliyet gösterenler), gönüllülük, iktisadi fayda, devletten özerklik gibi kriterler açısından tartışmalı olmaları münasebeti ile kimi yorumlarda STK olarak değerlendirilmezler. STK kavramının daha geniş yorumlarında ise bu kuruluşlara ek olarak siyasi partileri ve üniversiteleri de STK olarak görme eğilimleri mevcuttur.

Sivil toplum kuruluşları, kamusal alandaki etkinliklerle hem demokrasinin güçlenmesine, içselleştirilmesine, hem de hükümet ve özel sektörün içinde bulunduğu sistemin çalışmasını sağlıyor. Ayrıca, kamu yönetiminin demokratik biçimde etkin ve verimli çalışmasına katkıda bulunur.

Şekil 1: 2016 Yılı STK'lara Üyelik Dağılımı

Kaynak: Yaşama Dair Vakıf (YADA), (2016), Verilerle Sivil Toplum Kuruluşları

STK'ların oynadıkları başlıca roller aşağıdaki şekilde özetlenebilir :

- Gözetleyici (Watchdog): Özel ve kamu kurumlarını gözetim altında tutarak, onların şeffaf ve hesap verebilir olmalarını sağlamak
- Savunucu: Toplumu ilgilendiren sorun alanı ve konularda bilinçlenmeyi sağlamak ve değişimi savunmak
- Hizmet Sağlayıcı: Eğitim, kültür, sağlık gibi konularda ihtiyaç sahiplerine hizmet vermek, özellikle de deprem gibi afet konularında hazırlık, planlama ve uygulamayı kontrol gibi hizmetler yürütmek
- Uzmanlık Görüşü: Politika ve strateji oluşturmada bilgi ve deneyim aktarmak, sorunlara çözüm üretmede katkı sağlamak
- Kapasite Yaratıcı: Kendi alanlarında eğitim ve deneyim paylaşımı yoluyla kapasiteyi artırmaya yardımcı olmak
- Düşünce Üretme Merkezi (Incubator): Uzun sürede etkisin gösterecek çözüm önerileri için düşünce üretmek
- Sessizlerin Sesi Olma: Azınlık gruplarının haklarını savunmak ve onların seslerini duyurmak

- Dayanışma Destekçisi: Temel ve evrensel değerlerin benimsenmesine yardımcı olmak
- Standartları Belirleyici: Pazar ve kamu yönetimi için normlar oluşturmak
- Etkin Yurttaş Yaratıcı: Yurttaşların haklarına sahip çıkmalarını desteklemek ve onları etkinleştirmeye yardım etmek.

d) STK Sınıflandırmaları

Kendi temsil ettikleri gruplarının savunuculuğunu yaparak kendilerine sağlanan yararları arttırmak için çalışan demokratik kitle örgütleri, meslek örgütleri, sendikalar gibi örgütler sivil toplumun en önemli öğeleri olmakla beraber sivil toplum kuruluşu olarak anılmaktan çok meslek örgütleri olarak anılır.

Sivil toplum kuruluşları; gönüllü kuruluşlar, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, hükümet dışı kuruluşlar ve üçüncü sektör gibi pek çok farklı kavramla ifade edilirler . Bu kavram çeşitliliğine paralel bir sınıflandırma çeşitliliği de mevcuttur. Gerçekten de toplumsal yaşamdaki işlevleri, hedef kitleleri, statüleri, ölçekleri, çalışma biçimleri vs. açılardan türlü özgünlükler arz eden sivil toplum kuruluşlarını hem kavramsallaştırmak hem de kategorilere ayırmak hayli zordur. Ne literatürde ne kamu kurumları nezdinde, ne de STK'ların kendi bünyelerinde üzerinde uzlaşılmış bir sınıflandırma kriterine rastlamak mümkündür.

1.2 Farklı STK Yapılanmaları ve Özellikleri

Sivil Toplum Kuruluşu, devletin yapılanmasından bağımsız olarak oluşturulmuş örgütlenme biçimi demektir. Bu anlamda sivil toplum kuruluşu olmak için belirli bir hukuki prosedürün yerine getirilmesi şart değildir. Belirli bir amaç için birden çok insanın bir araya gelerek oluşturduğu, devlet yapısından

bağımsız ve hukuka aykırı olmayan her tür örgütlenme biçimi sivil toplum kuruluşu olarak adlandırılabilir. Sivil toplum ifadesi, aynı zamanda bir araya gelme amacının toplumsal bir hedefi olmasını da işaret eder. Bunun yanı sıra, bazı sivil toplum kuruluşları belirli hukuki prosedürleri takip ederek dernek, vakıf, kooperatif, konfederasyon, platform gibi şekillerde örgütlenirler. Sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme biçimleri çeşitli şekillerde olmaktadır. Buna ilişkin başlıca örnekler ve yasal dayanakları aşağıda sıralanmıştır. Sivil toplum kuruluşları kanunlarda tipleri ve şekli şartları sayılan bu örgütlenme biçimleri ile sınırlı olmayıp, hukuka aykırı olmadıkları surette içeriği üyelerce belirlenmiş örgütlenmeler kurmak mümkündür.

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) tarafından hazırlanan Sivil Toplum için Hukuk Rehberi'nde konuyla ilgili aşağıda belirtilen bilgiler detaylı olarak anlatılmıştır.

a) Dernek Kurma Özgürlüğü

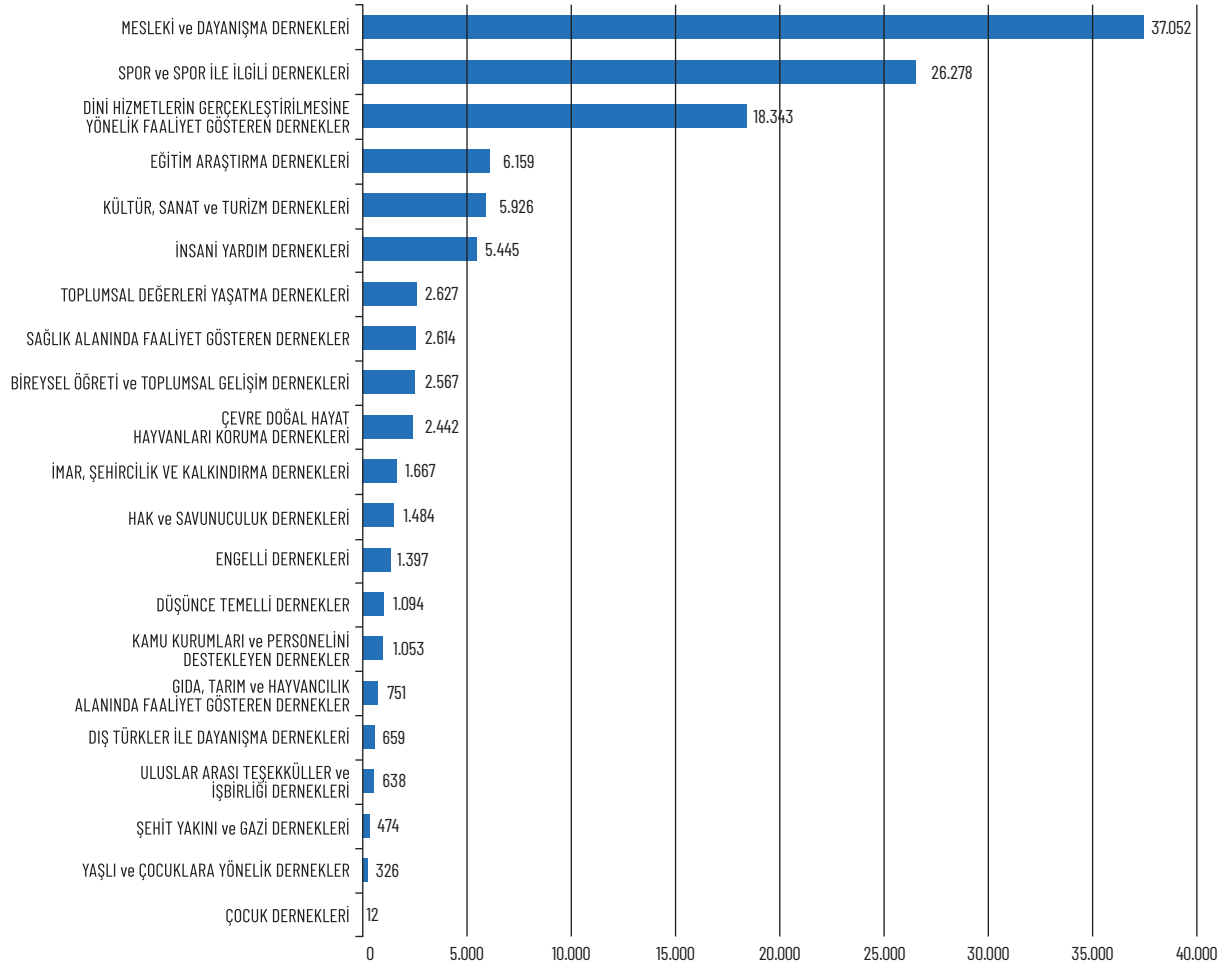
Dernek kurma özgürlüğü ancak 2. Meşrutiyet ile olmuştur, temel insan hakları ve özgürlüklerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu hakkın tanınmasından önce de dernekler kurulmuştur ama 1924 Anayasası dernek kurma özgürlüğünü güvence altına almıştır.

(Madde 70) 1924 Anayasası döneminde 2. Meşrutiyet zamanında çıkarılan yasa yürürlükte kalmıştır. Ancak, 1925 yılında Cemiyetler Kanununda yapılan değişikliklerle hükümete dernekler üzerinde geniş bir denetim yetkisi verilmiştir. Daha sonra 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun'la hükümete tanınan geniş yetkiler "ahlaka ve kanunlara aykırılık" kavramları ile sınırlandırılmıştır. Aradaki süreçte gene çeşitli değişiklikler

yapılmış olmakla birlikte 1982 Anayasası ile dernek kurma hakkını çeşitli kısıtlamalarla kabul etmiştir. Bu kısıtlamaları içeren yeni dernek kurma kanunu askeri cunta zamanında kabul edilmiştir. Bu kısıtlamalar pek çok eleştiriye yol açmıştır. Ancak 1982 Anayasasının geçici 15. maddesine göre bu kanunun anayasaya aykırılığı ileri sürülemedi. 2001 Anayasa değişikliğinden sonra 2004 yılında bugünkü Dernekler Kanunu çıkarılmıştır. **Yeni Dernekler Kanunu ile taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelere uygun düzenlemelerin bir kısmı kabul edilmiştir.**

Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurabilir ve bunlara üye olmak ya da üyelikten çıkmakta özgürdür. Dernek kurma özgürlüğü ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebebiyle ancak kanun ile sınırlandırılabilir. Anayasanın 10. Maddesi doğrultusunda herkes kanun önünde eşittir ve dernekler de dâhil olmak üzere herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Devlet ve idari makamlar bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır. Anayasal olarak usulüne uygun olarak yürürlüğe konmuş temel haklar ve özgürlükleri düzenleyen uluslararası antlaşmalar kanun hükmündedir. Kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi halinde bu antlaşmalar esas alınacaktır. Böylelikle kişi hak ve özgürlükleri yönünden uluslararası sözleşmelerin kanunlardan önce uygulanmasına

Şekil 3: 2019 Yılı Derneklerin Faaliyetlerine Göre Dağılımı

Kaynak: Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (30.12.2019 tarihinde alıntılanmıştır.)

Temel insan hakları bağlamında, dernek kurmak, üye olmak ve dernek olarak faaliyette bulunmak özgürlüğü uluslararası sözleşmeler tarafından korunmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi “herkesin barışçı yoldan toplanma ve dernek kurmak hakkını sahip olduğunu ve hiç kimsenin bir derneğe üye olmaya zorlanamayacağını” belirtmektedir (Madde 20). BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (MSHS) ve BM Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi de herkesin dernek kurma hakkına sahip olduğunu kabul eder. MSHS her şahsın kendi çıkarlarını korumak üzere

başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara girme hakkı da dâhil dernek kurma hakkına sahip olduğunu bildirir (Madde 22/1). Yanı sıra BM Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nde ise sözleşmeye taraf olan devletlere kadınların kamusal hayata katılımını sağlaması ve politik yaşama, karar mekanizmalarına katılımının sağlanması için hükümet dışı örgütlere ve derneklere katılmasını sağlayacak önlemler alması öngörülmüştür. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi de çocuklar bakımından özel düzenleme getirmiştir ve çocukların dernek kurma özgürlüğünü güvence altına almıştır. Mülteciler bakımından ise BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, sözleşmeye taraf olan devletlerin ülkelerinde yaşayan mültecilere, siyasi amaç ve kâr amacı taşımayan dernekler ile sendikalar bakımından olabilecek en uygun muameleyi yapmaları gerektiğini öngörmektedir (BM MHSS Madde 15). Temel hak ve hürriyetlere ilişkin bütün bu sözleşmeleri Türkiye uygulamakla yükümlüdür.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11. maddesi de örgütlenme özgürlüğünü temel insan hakları arasında sayar. Bu hakkın kullanılmasına ancak ulusal güvenlik, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın, ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için zorunlu olan ölçüde ve yasa ile öngörülmek koşuluyla müdahale edebilir. Sözleşmenin 14. maddesi ise, bu sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerin cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olma, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından kısıtlanamayacağını öngörerek herhangi bir şekilde ayrımcılık yapılmasını yasaklar. Bu açıdan, yasal olarak dernekler düşünce ve toplantı özgürlüğüne sahiptir ve devletlerin buna müdahalesi ancak çok dar bir perspektiften söz konusu olabilir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nın de dernek kurma ve faaliyet özgürlüğü bakımından öngördüğü düzenlemeler bulunmaktadır. 87 sayılı Sendika Özgürlüğüne ve Örgütlenme Hakkının Korunmasına İlişkin Sözleşme bu konuda öncelikle dikkate alınması gerekenlerden biridir ve Türkiye ILO Sözleşmelerini uygulamakla yükümlüdür.

b) Dernek Kuruluşu Hükümleri

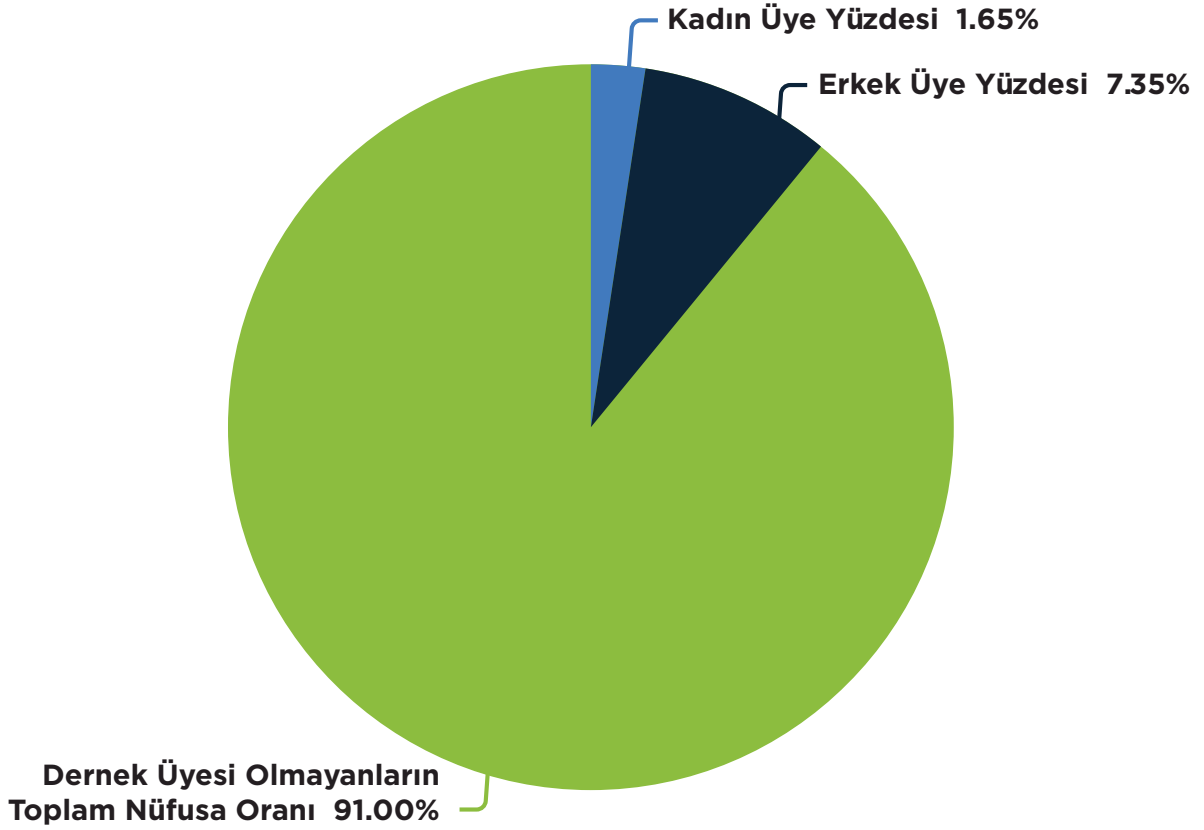
Fiil ehliyetine sahip (18 yaşından büyük, ayırt etme gücüne sahip ve bir mahkeme tarafından hakkında kısıtlılık kararı verilmemiş) herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Türkiye’de yerleşme hakkına sahip olan yabancı gerçek kişiler de dernek kurabilirler. Dernekler Kanunu’nun 3. maddesine göre, fiil ehliyetine sahip herkes (her gerçek veya tüzel kişi) önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.

Dernekler, kuruluş bildirimini, dernek tüzüğünü ve gerekli belgeleri yerleşim yerinin bulunduğu yerin en büyük mülki amirine verdikleri anda tüzel kişilik kazanırlar.

Dernekler Kanunu’na göre öğrenci dernekleri, genel anlamda dernekler için mevcut olan hükümlere tabidir. Fiil ehliyetine sahip, 18 yaşını doldurmuş gerçek kişiler ya da fiil ehliyetine sahiptir tüzel kişiler derneklere üye olabilirler. 15 yaşını doldurmuş, ancak 18 yaşını doldurmamış kişiler, yasal temsilcilerinin izni ile sadece çocuk derneklerine üye ya da bu derneklerde kurucu olabilirler.

Derneklerin kuruluşuna dair hükümler, Medeni Kanun’un 56. ve devamı maddeleri ile 5253 sayılı Dernekler Kanunu ve Dernekler Yönetmeliği’nde düzenlenmiştir.

Şekil 4: 2019 Yılı Dernek Üyelerin Cinsiyet Dağılımı

Kaynak Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (30.12.2019 tarihinde alıntılanmıştır.)

Medeni Kanun'un 56. maddesine göre: "Dernekler, gerçek veya tüzel en az yedi kişinin, kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır. Hukuka veya ahlâka aykırı amaçlarla dernek kurulamaz."

Mevzuatımızda dernek kurma amacına yönelik tek sınırlama, hukuka veya ahlaka aykırı amaçlarla dernek kurulamayacağı şeklindedir. Dernekler tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amacı gerçekleştirmek üzere belirtilen çalışma konuları dışında faaliyette bulunamazlar. Bir dernek, Anayasa ve kanunlarla

açıkça yasaklanan amaçları veya konusu suç teşkil eden fiilleri gerçekleştirmek amacıyla kurulamaz. Askerliğe, millî savunma ve genel kolluk hizmetlerine hazırlayıcı öğretim ve eğitim faaliyetlerinde bulunamaz, bu amaçları gerçekleştirmek üzere kamp veya eğitim yerleri açamazlar. Üyeleri için özel kıyafet veya üniforma kullanamazlar.

Şube, derneklerin faaliyetlerini yürütülebilmesi için bir derneğe bağlı olarak açılan, tüzel kişiliği olmayan ve bünyesinde organları bulunan alt birimidir. Dernekler tüzüklerinde şube açabilmelerine dair hüküm varsa yetkili organ kararıyla şube açabilirler.

Dernekler Kanunu'nun 24. maddesi ile dernek temsilcilikleri düzenlenmiş olup, temsilcilikler şu şekilde tanımlanmıştır: "Dernekler, gerekli gördükleri yerlerde dernek faaliyetlerini yürütmek amacıyla temsilcilik açabilirler. Temsilcilikler, şube veya dernek genel kurullarında temsil edilmezler. Şubeler temsilcilik açamazlar. Temsilciliğin adresi, yönetim kurulu kararıyla temsilci olarak görevlendirilen kişi veya kişiler tarafından o yerin mülkî idare amirliğine yazılı olarak bildirilir."

c) Federasyon ve Konfederasyon Kuruluş Hükümleri

Medeni Kanun'un 96. maddesinde federasyonlar şu şekilde tanımlanmıştır: "Federasyonlar, kuruluş amaçları aynı olan **en az beş derneğin**, amaçlarını gerçekleştirmek üzere üye sıfatıyla bir araya gelmeleri suretiyle kurulur. Her federasyonun bir tüzüğü bulunur Federasyon, kuruluş bildirimi, tüzük ve gerekli belgelerin yerleşim yerinin en büyük mülkî amirine verilmesiyle tüzel kişilik kazanır." Medeni Kanun'un 97. maddesinde konfederasyonlar ise şu şekilde tanımlanmıştır:

“Konfederasyonlar, kuruluş amaçları aynı olan **en az üç federasyonun**, amaçlarını gerçekleştirmek üzere üye sıfatıyla bir araya gelmeleri suretiyle kurulur. Her konfederasyonun bir tüzüğü bulunur. Konfederasyon, kuruluş bildirimi, tüzük ve gerekli belgelerin yerleşim yerinin en büyük mülkî amirine verilmesiyle tüzel kişilik kazanır.”

Dernekler Yönetmeliği’nin 9. maddesine göre, kuruluş amacı aynı olan, en az beş derneğin bir araya gelmesiyle “federasyon” oluşmaktadır. Ancak, madde düzenlemesinde açıkça yazdığı gibi, bir üst örgütlenme modeli olan federasyon oluşturabilmek için, dernek tüzel kişiliklerinin bir araya gelmesi şarttır.

Medeni Kanun’un 97. maddesinde konfederasyonlar ise şu şekilde tanımlanmıştır: “Konfederasyonlar, kuruluş amaçları aynı olan en az üç federasyonun, amaçlarını gerçekleştirmek üzere üye sıfatıyla bir araya gelmeleri suretiyle kurulur. Her konfederasyonun bir tüzüğü bulunur. Konfederasyon, kuruluş bildirimi, tüzük ve gerekli belgelerin yerleşim yerinin en büyük mülkî amirine verilmesiyle tüzel kişilik kazanır.”

Federasyonların üye sayısının 5’ten ve konfederasyonların üye sayısının 3’ten aşağı düştüğü ve bu durumun 3 ay içerisinde giderilmediği takdirde haklarında kendiliğinden sona erme hükümleri uygulanır.

d) Vakıf Kuruluşu Hükümleri

01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 101. maddesinde vakfın tanımı, “gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca

özülemeleriyle oluşan tüzeli kişiliğe sahip mal toplulukları” olarak yapılmıştır.

Bu tanımdan anlaşılacğı üzere vakfı oluşturan en önemli iki unsur; özülenecek bir mal varlığı ve mal varlığının özüleneceğı amaçtır.

şekil 5: 2019 Yılı Yeni Vakıf Sayıları

Mülhak Vakıf Sayısı : 256 adet
Cemaat Vakıf Sayısı : 167 adet
Esnaf Vakfı : 1 adet
Yeni Vakıf Sayısı : 5.268 adet

Yurtdışında Kurulan Vakıflar (Yabancı Vakıflar) Türkiye’deki şube/Temsilcilik Sayısı : 17 Adet

YENİ VAKIFLARDA; VAKIF ÇEşİTLERİ, şUBE ve TEMSİLCİLİKLERİ

Yeni Vakıf Çeşitleri

1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları : 1.003 Adet
2. Çevre Koruma Vakıfları : 13 Adet
3. Diğer Yeni Vakıflar (Çok amaçlı vakıflar) : 4.253 Adet

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü (30.12.2019 tarihinde alıntılanmıştır.)

Vakfın amacı; hukuka uygun, belirli, anlaşılabilir olmalı ve süreklilik arz etmelidir. Türk Medeni Kanunu’nun 101. maddesinde belirtildiğı üzere; “Bir malvarlığının bütünü veya gerçekteşmiş ya da gerçekteşeceğı anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir. Cumhuriyetin Anayasa ile belirlenen niteliklerine ve Anayasanın temel ilkelerine, hukuka, ahlâka, millî birliğe ve millî menfaatlere aykırı veya belli bir ırk ya da cemaat mensuplarını desteklemek amacıyla vakıf kurulamaz.”

Şekil 6: 2018 yılında Gerçekleşen Etkinliklerin
Sektör Bazında Vakıflara Dağılımı

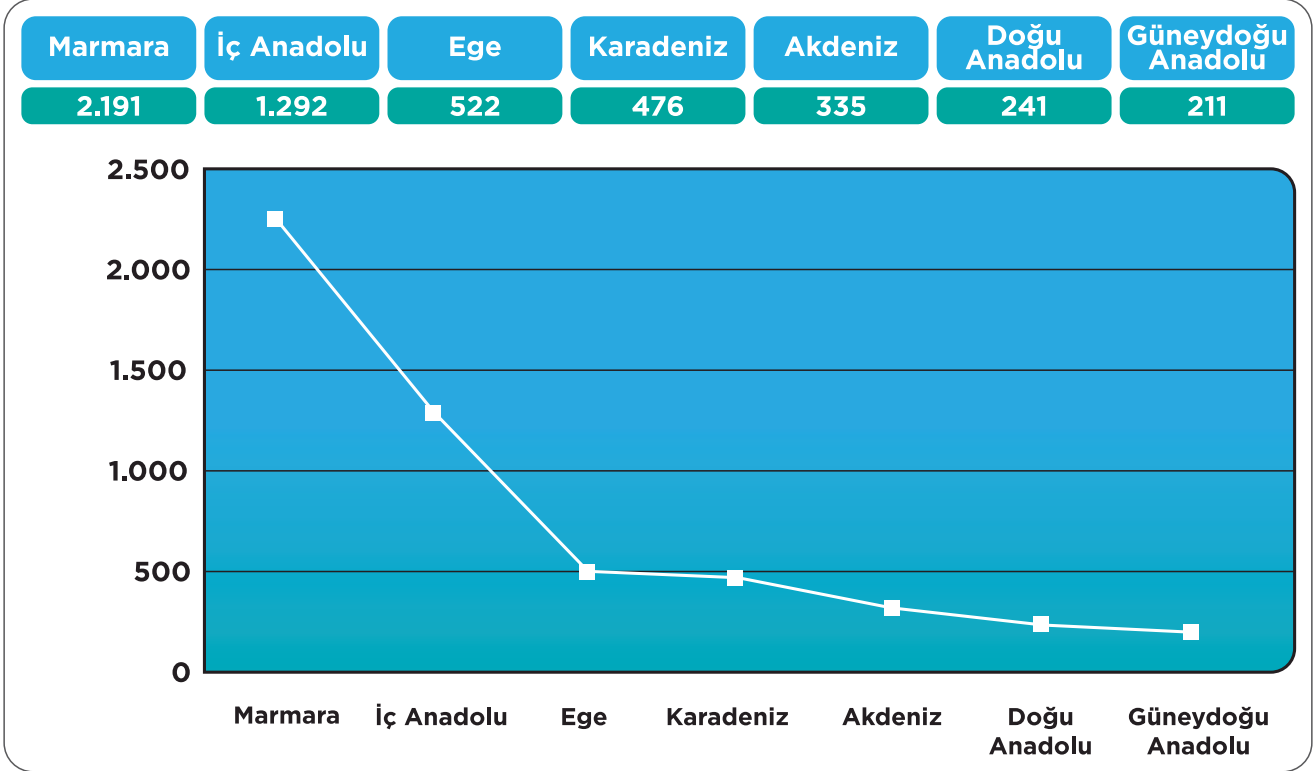
SEKTÖR ADI (*)	VAKIF SAYISI
Eğitim	1.719
Sosyal yardım	1.487
Sağlık	1.607
Sosyal hizmet	1.423
Sosyo-kültürel, tarih	836
Diğer	423
Mesleki Eğitim	480
Sanat	420
Çevre	405
Bilim-Teknoloji	415
Kalkınma	304
Hukuk, insan hakları, demokrasi	296
Spor	272
Tarım hayvancılık	248
Personele yardım	247

(*) Yeni vakıflar, vakıf senetlerinde belirtilen amaçları doğrultusunda faaliyet gösterebilmektedir. Bir vakfın birden çok faaliyet alanı olabilir. Tabloda yer alan vakıf sayıları bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü
(30.12.2019 tarihinde alıntılanmıştır.)

Dernekler yıl sınırlaması olmaksızın vakıf kurabilir. Ancak, derneklerin vakıf kurabilmeleri için tüzüklerinde vakıf kurma ya da kurulacak vakıflara katılmaya ilişkin özel bir hüküm olması gerekir. Böyle bir hüküm yoksa, dernekler olağan ya da olağanüstü genel kurul toplantısında bu konuda karar alarak derneğin vakfa vakfeden olması ve değer özgülmesi için yönetim kuruluna yetki ve görev vermesi gerekmektedir.

Şekil 7: Yeni Vakıfların Bölgelere Göre Dağılımı

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü (30.12.2019 tarihinde alıntılanmıştır.)

e) Platform Kuruluşu Hükümleri

Platform yapısı tam olarak yasal karşılığı bilinmeden çoğu sivil inisiyatif tarafından kullanılmaktadır. Oysaki; Platformun Dernekler Kanunu’nun 2. maddesinin (f) bendinde “platform” tanımı yapılmıştır. Buna göre, derneklerin kendi aralarında veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere girişim, hareket ve benzeri adlarla oluşturdukları tüzel kişiliği bulunmayan geçici nitelikteki birlikteliklere platform adı verilmektedir.

Dernekler Yönetmeliği’nin 94. maddesine göre, “dernekler, amaçları ile ilgisi bulunan ve kanunlarla yasaklanmayan alanlarda, diğer dernek, vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere platformlar

oluşturabilirler. Platformların oluşturulabilmesi için derneklerin yetkili organlarınca alınacak kararlarda, derneği temsille gevlendirilecek kişi veya kişiler belirlenir.”

Dernekler Kanunu’nun 25. maddesi ile ise platformlar düzenlenmiş olup, platformlar şu şekilde tanımlanmıştır: **“Dernekler, amaçları ile ilgisi bulunan ve kanunlarla yasaklanmayan alanlarda, kendi aralarında veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere ve yetkili organlarının kararı ile plâtfömler oluşturabilirler.** Plâtfömler, kanunların dernekler için yasakladığı amaç ve faaliyet konuları doğrultusunda kurulamazlar ve faaliyet gösteremezler. Bu yasağa aykırı hareket edenler hakkında, bu Kanun ve ilgili kanunların cezaî hükümleri uygulanır.”

Platformlara ilişkin düzenleme, dernekler mevzuatında bulunmakla birlikte, platformun herhangi bir tüzel kişiliği yoktur. Bu nedenle, bir dernek gibi kurucu bir tüzüğü bulunmamaktadır, dolayısıyla geçici bir niteliğe haizdir.

Oluşturulan platformların mülki idare amirliğine bildirilmesi zorunluluğu yoktur. Ancak, derneklerin her yıl verecekleri beyannamelerinde katıldıkları platformlar ile ilgili bilgileri eksiksiz olarak belirtmeleri gerekir.

Platform; dernek, vakıf, sendika, meslek odaları ya da benzer nitelikteki sivil toplum kuruluşlarının bir araya gelmesiyle oluşur. Resmî bir tüzüğü olmasa bile, platformun çalışma ilkelerinin bir mutabakatla belirlenmesi ve yazılı bir metin hâline getirilmesi mümkündür. İnternette, uygulanan Mutabakat Metni örneklerine ulaşmak ve ihtiyaa göre düzenlemek mümkündür.

Ancak, bu şekildeki bir metne dayanarak, dernekler mevzuatına göre platformun tüzel kişilik kazanması söz konusu olmayacaktır.

Platform olarak düzenlenen etkinliklerde “platform” adının kullanılması ve basına ya da kamuoyuna yönelik çağrıların bu şekilde yapılması mümkündür. Ancak, platformun tüzel kişiliği bulunmadığı için, örneğin resmî makamlara yönelik izin gerektiren faaliyetlerde, ancak platformu oluşturan sivil toplum kuruluşlarının bizzat kendilerinin imzası ile resmî işlemler yürütülebilir.

XXX MUTABAKAT METNİ

ADI:

XXXX

KURULUŞ YERİ VE TARİHİ:

İstanbul, 06.2015

KURULUŞ AMACI:

Başta hala işletmede olan ve özellikle yeni yapılması planlanan kömürlü termik santrallerden kaynaklı olmak üzere, günümüzün en büyük çevresel sağlık sorunu olan hava kirliliğinin yarattığı çevre ve sağlık tehditlerine karşı temiz hava hakkını savunmak.

PLATFORM ÜYELERİ:

Aaa,

Bbbb,

Cccc

Destekleyen Kurumlar:

Zzz,

Yyyyyy

İLKELER:

- Doğrudan demokrasiyi ve platformun amaç ve ilkeleriyle sıkı sıkıya bağlantılı konularda mutabakat (oydaşlığı) katılımcılık ve karar alma süreçlerinin temel yöntemleri olarak benimser.
- Platform 'un amaç ve faaliyetleri kapsamında, gerçekleştirdiği rapor çalışmaları ve üretilen her türlü bilimsel materyalin fikri mülkiyeti Platforma aittir, Platform referans gösterilerek paylaşılır.
- Bu ilkeler doğrultusunda halkın bilgiye erişim hakkını ve yerel/ulusal tüm düzeylerde karar alma mekanizmalarına katılım hakkını savunur.

KATILIM:

Yukarıdaki amaç ve ilkeler doğrultusunda aktif olarak çalışmalar yapan ve/veya yapmak isteyen örgütlerin katılımına açık bir yapıdadır. Yeni katılımlar, yönetim grubunda Platformun organizasyon ve stratejik ihtiyaçları doğrultusunda değerlendirilir ve oy birliği ile karara bağlanır. Platformu oluşturan üyeler kendi ilkeleri çerçevesinde çalışmalarını ayrıca bağımsız olarak sürdürürler. Platform bileşenleri yapacakları bağımsız etkinlikleri ile Temiz Hava Hakkı Platformu etkinliklerinin çakışmamasına özen gösterirler.

ÜYELİĞİN SONA ERMESİ:

Platform üyesi kurumlar, Platform koordinatörü ve Platform 'un iletişim adreslerine yazılı bildirimde bulunarak Platform üyeliğinden ayrılabilir. Platforma üye kurumlardan birinin, Platform 'un amaç, ilke ve çalışma yöntemi prensipleri ile uyumsuzluğa düşen davranışları ve faaliyetleri söz konusu olduğunda, Yürütme Kurulu'nun üyesi bir kurum ve/veya Platform Koordinatörü 'nün önerisiyle, konu Yürütme Kurulu'nun gündemine getirilir. Uyuşmazlık içinde olan üye kurum ile uyuşmazlığın giderilememesi ve kurumun uyuşmazlık teşkil eden eylem ve faaliyetlerine devam etmesi

halinde son çare olarak Platform yürütme kurulu, üyelikten çıkarma kararı alabilir. Karar üyelikten çıkarılan kuruma ve diğer Platform üyelerine yazılı bildirimle haber verilir.

PLATFORMUN ÇALIŞMA ESASLARI:

Platform koordinatörü: Üyeler arasından seçilen bir kuruluş 1 yıllık bir süre boyunca koordinatörlük görevini üstlenir. 2019-2020 dönemi için AAAA çalışanı CYV koordinatör olarak görev yapacaktır.

Yürütme Kurulu: 1 yıllık süre için Yıllık Genel Toplantıya katılan temsilciler tarafından seçilir. Çevre ve sağlık alanında çalışan üyeler dengeli olmak üzere 7 üye temsilcisinden oluşur. Bilgi aktarımının yapılması için yeni ve eski temsilcilerin birlikte çalışması gözetilir.

Toplantı: Platform üyeleri düzenli olarak en az 3 ayda bir toplanır. Acil gündem olması durumunda üyelere biri veya Platform Koordinatörü'nün çağrısı ile yüz yüze veya internet üzerinden ara toplantılar yapılabilir. Platformun işleyişi: Platform adına yapılacak etkinlikler, tebliğ edilen alınan kararlar ve açıklamalarda 48 saat içerisinde (acil olan durumlar haricinde) aksi görüş belirtilmediği takdirde üyenin onay verdiği kabul edilir.

MALİ HUSUSLAR:

Platformun faaliyetlerini yürütebilmesi için gerekli mali destek üyeleri tarafından sağlanır.

FAALİYETLER:

Mevcut hava kirliliğine ek olarak yapılması planlanan kömürlü termik santrallerin neden olacakları sağlık sorunları ile ilgili kamuoyu oluşturmak ve konunun ilgili kurum ve kuruluşların gündeminde yer almasını sağlamak için kampanyalar yürütür, aktiviteler düzenler.

Kömürlü termik santral etkilerini çeşitli araçlarla karar vericilere iletir, kömürlü termik santrallerin izin verilmesi, yapılması ve hava kalitesini etkileyecek her türlü karar, yasa ve yönetmelik gibi halk sağlığını etkileyen konularda temiz hava hakkının gözetilmesini sağlayacak savunuculuk faaliyetleri yürütür.

Doğa koruma ve sağlık örgütleri arasındaki hava kirliliği ve kömürlü termik santrallerin sağlık etkileri ile ilgili iletişim, ulusal ve uluslararası bilgi alışverişi ve iş birliğini sağlayacak ve güçlendirecek faaliyetler yürütür.

ORTAK AÇIKLAMA:

Platform üyeleri, bağımsız ve ortak çalışmaların eşgüdümünü, duyurulmasını, desteklenmesini ve yapılan çalışmalara katılımın arttırılmasını sağlamaya çalışır.

Temiz Hava Hakkı Platformu 06.2015 tarihinde kurulmuş ve üyelerin ortak kabulüyle 31.08.2019 tarihinde güncellenmiştir.

Ek – 1

31/08/2019 itibarıyla Platforma üye olan kurumların isimleri alfabetik sırayla aşağıdadır:

...

f) Kooperatif Kuruluşu Hükümleri

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) tarafından hazırlanan Sivil Toplum için Hukuk Rehberi'nde belirtildiği gibi; kooperatif, ortak amaçlarını gerçekleştirmek için bir araya gelen kişiler tarafından kurulan ve yönetilen hem ekonomik hem sosyal amaçları olan örgütlenme modelidir . Bu özellikleri ile derneklerin çoğundan ayrılırlar. Uluslararası Kooperatifler Birliği'ne göre, kooperatif, “Ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ve istekleri, müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir yapıdır.” (Ticaret Bakanlığı, 2015). Bu kapsamda kooperatifler, insanların ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını diğer kişilerle iş birliği içinde karşılamak veya müşterek ekonomik menfaatlerini korumak için kurdukları ortaklıklardır. Bu modelde ortaklar kooperatif çatısı altında ekonomik güçlerini birleştirirler. İdeal olarak iş birliği, dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma yoluyla birlikte hareket ederler. Bu ekonomik güç birliği, ortakların bulundukları sektör veya piyasa içerisinde anlamlı bir büyüklüğe ulaşmalarının yolunu açar. Kooperatif bünyesinde elde edilen

kârlar ya üyelere kooperatifle yaptıkları alışverişle ya da işlemlerle orantılı olarak geri ödenir veya işletmede yatırım olarak değerlendirilir.

Kooperatifler, Kooperatifler Kanunu'na göre, **en az yedi ortak tarafından imzalanacak bir ana sözleşme ile kurulur.** Ana sözleşmenin hazırlanmasında, sanayi ve ticaret 262 il müdürlüklerinden temin edilecek örnek ana sözleşmelerden yararlanılabilir. Ana sözleşmede kooperatifin amaçlarının açıkça belirtilmesi ve ana sözleşmedeki imzaların noterde onaylatılması zorunludur. Ana sözleşmeler, ilgili bakanlıkların il ve ilçelerdeki temsilciliklerine verilir. Bakanlığın kuruluşa izin vermesi hâlinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan olunur. Tescil ve ilanla birlikte kooperatif tüzel kişilik kazanır.

Şekil 8: Türkiye’de Kooperatif Sayıları ve Ortaklar

Faaliyet Alanına Göre Kooperatifler		Kooperatif	Ortak
1.	Konut Yapı Kooperatifi	27.361	1.273.274
2.	Tarımsal Taşıma Kooperatifleri	7.201	775.563
3.	Motorlu Taşıma Kooperatifi	5.803	171.265
4.	Sulama Kooperatifi	2.523	303.586
5.	Tüketim Kooperatifi	2.170	183.463
6.	Tarım Kredi Kooperatifi	1.625	1.001.418
7.	Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi	1.161	84.035
8.	Kredi Kefalet Kooperatifi	1.004	659.406
9.	Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	922	125.632
10.	İşletme Kooperatifi	655	116.368
11.	Su Ürünleri Kooperatifi	553	30.889
12.	Üretim Pazarlama Kooperatifi	408	17.591
13.	Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifi	390	7.873
14.	Turizm Geliştirme Kooperatifi	309	17.002
15.	Tarım Satış Kooperatifi	306	323.596
16.	Temin Tevzi Kooperatifi	256	22.807
17.	Küçük Sanat Kooperatifi	233	7.770
18.	Karayolu Yük Taşıma Kooperatifleri	75	2.117
19.	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	55	640
20.	Eğitim Kooperatifi	49	2.880
21.	Pancar Ekicileri Kooperatifi	31	1.448.171
22.	Yaş Sebze Meyve Kooperatifleri	29	3.066
23.	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	26	922
24.	Yayıncılık Kooperatifi	23	508
25.	Yardımlaşma Kooperatifi	18	13.449
26.	Deniz Yolcu Taşıma Kooperatifi	17	381
27.	Yenilenebilir Enerji Üretim Kooperatifi	13	95
28.	Hizmet Kooperatifi	11	145
29.	Tedarik Kooperatifi	8	606
30.	Sigorta Kooperatifi	6	827.765
31.	Hamal Taşımacılığı Kooperatifi	6	522
32.	Pazarcılar İşletme Kooperatifi	5	67
33.	Sağlık Hizmetleri Kooperatifi	2	53
34.	Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Kooperatifi	2	31
35.	Deniz Yük Taşıma kooperatifi	1	8
36.	Basın Yayın İletişim kooperatifi	1	23
37.	Fikri Mülkiyet Hakları ve Proje Danışmanlığı Kooperatifi	1	7
TOPLAM		53.259	7.422.994

Kaynak: Türkiye Kooperatifçilik Raporu 2016

Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 4.k maddesi uyarınca, kooperatifler, belli bazı koşulların karşılanması hâlinde, kurumlar vergisinden muaf tutulmaktadır. Kooperatifin bu muafiyetten yararlanabilmesi için; ana sözleşmesinde sermaye üzerinden kazanç dağıtılmamasına, yönetim kurulu başkan ve üyelerine kazanç üzerinden hisse verilmemesine, ihtiyat akçelerinin ortaklara pay edilmemesine ve münhasıran ortaklar ile iş görülmesine dair hükümler bulunmalıdır. Ana sözleşmede bu hükümlerin bulunmasına karşın fiilen bu koşullara uymayan kooperatifler kanundaki muafiyetten yararlanamayacaktır. Yine, kooperatifin kurulu olduğu bölgede faaliyete geçmiş bir kooperatif üst birliği mevcutsa, muafiyetten yararlanabilmesi için üst birliğe üye olması zorunludur. Kooperatifin faaliyet gösterdiği bölgede (il sınırları içerisinde) ve aynı alanda kurulmuş bulunan bir üst birliğin bulunmaması hâlinde bu koşul aranmayacaktır. Üst birliğe üye olmayan kooperatiflerin kurumlar vergisi ve geçici vergi mükellefi olmaları ve boş da olsa, süresinde kurumlar vergisi ve geçici vergi beyannamelerini vermesi zorunlu hale gelmektedir.

Sosyal Kooperatif, sosyal hizmetlerin sunumu veya engelliler, uzun süreli işsizler, eski hükümlüler, bağımlılar, göçmenler gibi dezavantajlı kişilerin çalışma hayatına entegrasyonunun sağlanması konusunda uzmanlaşmış, çoğunlukla kooperatif çalışanlarının mülkiyetinde olan, tüketicilerin ve gönüllü kişilerin ortaklığına-üyeliklerine açık kooperatiflerdir. Ortaklığa/ üyeliğe kabul ve ortaklıktan/üyelikten ayrılma prosedürleri basitleştirilmiştir. Gerçekleştirdiği faaliyetler ile dezavantajlı kişi ve grupları istihdam eder. Gönüllü ve geçici üyelik gibi esnek bağlanma biçimlerine sahiptir. Katılımı ve yönetimi demokratik esaslara dayalıdır.

Kadın kooperatifi kadınların kurup işlettiği bir kooperatif türü olarak tanımlanır; ancak yasal statü ve yükümlölükler bakımından diğler kooperatiflerden farklı değildir. Tıpkı diğler kooperatif türleri gibi 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na tabidir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 124'üncü maddesine göre 'kooperatif şirketler' ticaret şirketi sayılırlar ve 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) açısından kazançları 'kurum kazancı' olarak görüldüğü için kurumlar vergisine tabidirler.

Ticaret Bakanlığı'nın Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016'da (2012) "Kadınların girişimcilik kabiliyetlerinin arttırılması ve ekonomide bir aktör olarak yer almalarının sağlanması" ifadesiyle kadınların kooperatif çatısı altında örgütlenmeleri hedeflenmiş ve buna "stratejik hedef ve faaliyetler" başlığı altında yer vermiştir. Yine Ticaret Bakanlığı tarafından 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 88'inci maddesi uyarınca Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi Ana Sözleşmesi hazırlanmıştır.

Kadın kooperatiflerinin, hem hükümet tarafından "kadın girişimciliği" ve "ekonomide kadın aktörlüğü" vurgularıyla gündeme getirilmesi ve teşvik edilmesi hem de uluslararası kalkınma kuruluşlarından özel sektöre kadar çeşitli kurum ve yapıların ilgisine mahzar olması, kadın kooperatifini bir "özel" kategori haline getirdi.

Kadın kooperatiflerinin özellikle gelir düzeyi düşük yoksul kadınlar için önemli bir mekanizma olduğu düşünölüyor. Kadın kooperatiflerini diğler kooperatiflerden farklı kılan özellikler de burada ortaya çıkıyor. Kadın kooperatifleri her zaman yerelden, öz-örgütlenme temelinde ve bir grup kadının kendi

kendilerine karar vererek kurdukları yapılar olmayabiliyor. Bazıları kalkınma projeleriyle, yerel yönetimlerin ve kadın örgütlerinin teşvikleriyle de kurulabiliyor. Dolayısıyla kadın kooperatiflerini diğerlerinden ayıran özellikler, bu yapı ve kurumların beklentilerine ve fikirlerine göre de şekilleniyor. Bunun en önemli göstergesi Türkiye’de kadın kooperatiflerinin belli ve sınırlı üretim alanlarında (örneğin el sanatları, ev eksenli üretim, sosyal hizmet gibi kadınların geleneksel rolleriyle bağlantılı alanlarda) faaliyet gösteriyor olmalarıdır. Kadın kooperatifçiliği mevcut haliyle “kadın odaklı kalkınma vizyonu” olarak da değerlendiriliyor. Birden çok alanda faaliyet gösterdikleri için de sıklıkla “çok amaçlı kadın kooperatifleri” olarak tanımlanırlar.

1.3 Dernek ve Vakıflar için Temel Mevzuat Bilgileri

a) Dernekler için Temel Mevzuat Bilgileri

Derneklere dair mevzuat bilgileri için Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü adresinde yeterince bilgi mevcuttur. Ek olarak Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) tarafından yayınlanan Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi incelenebilir ve Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) tarafından düzenli olarak düzenlenen eğitimlere katılım sağlanabilir.

DERNEKLERİ İLGİLENDİREN YASAL VE MALİ MEVZUAT LİSTESİ

Anayasa	33. madde dernek kurma hürriyeti
4721 sayılı Türk Medeni Kanunu	56-100. maddeler dernekleri düzenleyen genel hükümler
5253 sayılı Dernekler Kanunu	Derneklerleri düzenleyen özel hükümler
2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu	Bağış ve Aidat dışındaki yardım toplama faaliyetleri
2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu	Açık ve kapalı alanlarda düzenlenen toplantılar
5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşlarıyla İlişkilerine Dair Kanun	Kamu ile ilişkilerin düzenlenmesi
5187 sayılı Basın Kanunu	Basılı yayınlarla ilgili düzenlemeler
5237 sayı Türk Ceza Kanunu	Ceza hükümleriyle ilgili düzenlemeler
5326 sayılı Kabahatler Kanunu	Ceza hükümleriyle ilgili düzenlemeler
Vergi Kanunları	Vergi konularıyla ilgili düzenlemeler

Kaynak: TÜSEV (2019), Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü web sitesinde Bolu İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü altında açılmış olan “Dernek nasıl kurulur?” (10.12.2019) yazısında ve aynı şekilde 2019 yılında Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) tarafından yayımlanan Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi’nde derneklerle ilgili belirtilen kuruluş için gerekli bazı temel bilgiler şu şekildedir:

Derneğin kuruluş belgeleri:

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü’nün internet sitesinde belirtilen kuruluş belgeleri şu şekildedir:

SIRA	DERNEK KURULUŞU İÇİN GEREKLİ BELGELER	ADEDİ
1	Gerçek veya tüzel en az yedi kurucu tarafından doldurulmuş ve imzalanmış Kuruluş Bildirimi Formu (Dernekler Yönetmeliği Ek-2’de örneği bulunan),	1 adet
2	Dernek kurucuları tarafından her sayfası imzalanmış Dernek Tüzüğü,	2 adet
3	Dernek kurucuları arasında tüzel kişiliklerin bulunması halinde; bu tüzel kişilerin unvanı, yerleşim yeri ve kuruluş belgesi ile tüzel kişiliklerin organları tarafından yetkilendirilen gerçek kişi de belirtilmek kaydıyla bu konuda alınmış kararın fotokopisi,	1 adet
4	Kurucular arasında yabancı dernek veya dernek ve vakıf dışında kâr amacı gütmeyen kuruluşlar bulunması halinde, bu tüzel kişilerin derneklere kurucu olabilmesine dair İçişleri Bakanlığınca izin verildiğini belirten dernek kurucuları tarafından imzalanmış yazılı beyan,	1 adet
5	Kurucular arasında yabancı uyruklular varsa, bunların Türkiye’de yerleşme hakkına sahip olduklarını gösterir belgelerin fotokopileri,	1 adet
6	Yazışma ve tebligatı almaya yetkili kişi veya kişilerin adı, soyadı, yerleşim yerlerini ve imzalarını belirten liste,	1 adet
7	Dernek merkezinin (ikametgâh) tapu kütüğünde mesken olarak gösterilen yerlerde bulunacak olması halinde kat malikleri kurulunun oybirliği ile alacağı karar örneği (muafakatname),	1 adet

- Büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçeler hariç diğer ilçelerdeki dernek kuruluş işlemlerinde yukarıda belirtilen belgeler birer arttırılarak verilir.
- Çocuk derneklerine tüzel kişiler kurucu veya üye olamazlar, Ayrıca, çocuk derneklerinde kuruluş bildirimine, kurucu çocukların yasal temsilcilerinin izni eklenir.
- Dernekler, kuruluş bildirimi ve eklerini mülki idare amirliğine vermek suretiyle tüzel kişilik kazanırlar.
- Mülki idare amirliği tarafından dernek kuruluş bildirimi, gün ve saat belirtilmek suretiyle dernekler birimine havale edilir ve başvuru sahibine kuruluş bildirimi ve eklerinin alındığına dair (Dernekler Yönetmeliği Ek-1 de örneği bulunan) Alındı Belgesi verilir.

Dernek isminde olamayacak kelimeler:

- Hâlen faaliyet gösteren ya da mahkeme kararıyla kapatılmış ya da feshedilmiş bir siyasi partinin, bir sendikanın ya da üst kuruluşun, bir derneğin ya da üst kuruluşun adı, amblemi, rumuzu, rozeti ve benzeri işaretler,
- Başka bir ülkeye ve daha önce kurulmuş Türk devletlerine ait bayrak, emblem ve flamalar,
- Kamu kurum ve kuruluşlarının isimleri.

Derneğin Zorunlu Organları:

Genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur. Dernekler, zorunlu organları dışında başka organlar da oluşturabilirler. Ancak, zorunlu organların görev, yetki ve sorumlulukları devredilemez.

Dernek genel kurulu, derneğe kayıtlı üyelerden oluşur ve derneğin en yetkili organıdır. Genel kurul, üyeliğe kabul ve üyelikten çıkarma hakkında son kararı verir; dernek organlarını seçer ve derneğin diğer bir organına verilmemiş olan işleri yürütür. Derneğin yasal olarak kuruluş bildiriminin ilgili mülki idare amirliğine sunulmasından itibaren 6 ay içinde derneğin ilk genel kurul toplantısını yapması ve organlarını oluşturması zorunludur. Derneklerin genel kurul sonuç bildirimlerini Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) üzerinden vermeleri gerekir.

Yönetim Kurulu:

Yönetim kurulu, 5 asıl ve 5 yedek üyeden az olmamak üzere dernek tüzüğünde belirtilen sayıda üyeden oluşur. Yönetim kurulu üye sayısı, boşalmalar sebebiyle üye tam sayısının

yarısının altına düşerse; genel kurul, kalan yönetim kurulu üyeleri ya da denetim kurulu tarafından bir ay içinde toplantıya çağrılır. Çağrı yapılmazsa, üyelere birinin istemi üzerine, sulh hukuk mahkemesi, 3 üyeyi genel kurul toplantıya çağırarak görevlendirir.

Yönetim kurulu, derneğin yürütme ve temsil organıdır; bu görevini kanuna ve dernek tüzüğüne uygun olarak yerine getirir. Temsil görevi, yönetim kurulunca, üyelere birine ya da bir üçüncü kişiye verilebilir.

Denetim Kurulu:

Denetim kurulu, 3 asıl ve 3 yedek üyeden az olmamak üzere dernek tüzüğünde belirtilen sayıda üyeden oluşur. Denetim kurulu, denetleme görevini, dernek tüzüğünde belirtilen esas ve usullere göre yapar; denetleme sonuçlarını bir raporla yönetim kuruluna ve genel kurula sunar.

Dernek Çalışanları:

Dernek çalışmaları gönüllüler veya yönetim kurulu kararı ile göreve başlayan ücretli çalışanlar aracılığıyla yürütülür. Dernek yönetim ve denetim kurullarının kamu görevlisi olmayan başkan ve üyelerine ücret verilebilir. Verilecek ücret ile her türlü ödenek, yolluk ve tazminatlar genel kurul tarafından tespit edilir. Yönetim ve denetim kurulu üyeleri dışındaki üyelere ücret, huzur hakkı veya başka bir ad altında herhangi bir ödeme yapılamaz. Dernek hizmetleri için görevlendirilecek üyelere verilecek gündelik ve yolluk miktarları genel kurul tarafından belirlenir.

DERBİS nedir?

Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS), derneklerin vermekle yükümlü oldukları her türlü bildirim ile beyanname bildirimlerinin elektronik ortamda yapılması, bürokratik işlemlerin azaltılması ve istatistiki bilgilerin kısa sürede sorgulanarak raporlanması amacıyla Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından kullanılan elektronik bildirim sistemidir. DERBİS sistemini kullanabilmek için her derneğin şifre alması gerekir. DERBİS şifresi, derneğin başkanı tarafından, derneğin merkezinin bulunduğu İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü'nden alınır.

Derneklerin;

- yerleşim yerlerinde meydana gelen değişiklikleri,
- genel kurul toplantıları dışında dernek organlarında meydana gelen değişiklikleri,
- tüzüklerinde yapılan değişiklikleri ve edindikleri taşınmazların bilgisini, değişikliği izleyen 30 gün içerisinde mülki idare amirliğine bildirmeleri gerekir.

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından internet sitesinden yapılan açıklamada DERBİS şifresinin nasıl alınacağı şu şekilde açıklanmıştır: “Dernekler Bilgi Sistemi Projesi (DERBİS) kullanıcı iş ve işlemleri, Dernekler Yönetmeliği'nin 96'ncı maddesi doğrultusunda İl Dernekler Müdürlüklerince yürütülmektedir. DERBİS şifresi, derneğin başkanı tarafından, derneğin merkezinin bulunduğu İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğünden alınabilir.”

Ayrıca gene aynı internet sitede belirtildiği üzere DERBİS şifresi kullanılarak elektronik ortamda beyanname ve bildirimleri verme yetkisi de alınabilir: “Elektronik ortamda beyanname ve bildirimleri doldurma yetkisi, dernek başkanına dernek yönetim

kurulu kararı ile verilir. Dernek başkanı, derneğin merkezinin bulunduğu yerin valiliğine, dernek karar defteri ve konuya ilişkin olarak alınmış yönetim kurulu kararı fotokopisi ile yazılı olarak başvurur. Dernek başkanlarına, İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğünce müracaat anında sistemden üretilecek kullanıcı kodu, parola ve şifreyi ihtiva eden kapalı bir zarf verilir.”

Dernek tarafından elektronik ortamda beyanname ve bildirimleri doldurma yetkisi verilen ve kapalı zarf alan dernek başkanının değişmesi halinde, değişiklik mülki idare amirliğine bildirilir, daha önce verilen kullanıcı kodu, parola ve şifre iptal edilir. Derneğin talebi üzerine yeni kullanıcı kodu, parola ve şifre verilir.

Uluslararası Faaliyetler:

Dernekler, tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette ya da iş birliğinde bulunabilir, yurt dışında temsilcilik ya da şube açabilir, yurt dışında dernek ya da üst kuruluş kurabilir veya yurt dışında kurulmuş dernek ya da kuruluşlara katılabilirler.

Yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan aldıkları ayni ve nakdi yardımları mülki idare amirliğine önceden bildirmeyen ve nakdi yardımları bankalar aracılığıyla almayan failler 3 aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Ayrıca, yurt dışı yardımının bankalar aracılığıyla alınmaması durumunda dernek yönetim kurulu başkanına alınan paranın %25'i oranında idari para cezası verilir.

Kaynak: TÜSEV (2019), Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi

Yabancı Derneklerin Türkiye'deki Faaliyetleri:

Yabancı dernekler, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının izniyle Türkiye'de faaliyette ya da iş birliğinde bulunabilir, temsilcilik ya da şube açabilir dernek ya da üst kuruluş kurabilir veya kurulmuş dernek ya da üst kuruluşlara katılabilirler.

Yetkili mercilerin izni olmaksızın yabancı dernekler ve merkezi yurt dışında bulunan kar amacı gütmeyen kuruluşların Türkiye'de temsilciliklerini veya şubelerini açanlar, faaliyetlerini yürütenler, bu kuruluşlarla iş birliğinde bulunanlar veya bunları üye kabul edenlere verilecek idari para cezası 2019 yılı için 2.595 TL'dir. Para cezasına ek olarak izinsiz açılan şube veya temsilciliğin kapatılmasına da karar verilir.

Kaynak: TÜSEV (2019), Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi

Defter Tutma Esasları:

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde belirtildiği üzere dernekler işletme hesabı esasına göre defter tutarlar. Kamu yararına çalışma statüsü bulunan dernekler ile yıllık brüt gelirleri 957.692 TL'yi aşan (2019 yılı için) derneklerin takip eden hesap döneminden başlayarak bilanço esasına göre defter tutmaları gerekir. Derneklerce tutulması zorunlu olan defterlerin dernekler biriminden ya da noterden onaylı olması zorunludur.

İşletme hesabı esasında tutulacak defterler:

- Karar Defteri: Yönetim kurulu kararları tarih ve numara sırasıyla bu deftere yazılır ve kararların altı toplantıya katılan üyelerce imzalanır.
- Üye Kayıt Defteri: Derneğe üye olarak girenlerin kimlik bilgileri, derneğe giriş ve çıkış tarihleri bu deftere işlenir. Üyelerin ödedikleri giriş ve yıllık aidat miktarları bu deftere işlenebilir.
- Evrak Kayıt Defteri: Gelen ve giden evraklar, tarih ve sıra numarası ile bu deftere kaydedilir. Gelen evrakın asılları ve giden evrakın kopyaları dosyalanır. Elektronik posta yoluyla gelen veya giden evraklar çıktısı alınarak saklanır.
- Demirbaş Defteri: Derneğe ait demirbaşların edinme tarihi ve şekli ile kullanıldıkları veya verildikleri yerler ve kullanım sürelerini dolduranların kayıttan düşürülmesi bu deftere işlenir.
- İşletme Hesabı Defteri: Dernek adına alınan gelirler ve yapılan giderler açık ve düzenli olarak bu deftere işlenir.
- Alındı Belgesi Kayıt Defteri: Alındı belgelerinin seri ve sıra numaraları, bu belgeleri alan ve iade edenlerin adı, soyadı ve imzaları ile aldıkları ve iade ettikleri tarihler bu deftere işlenir.

Bilanço hesabı esasında tutulacak defterler:

Karar Defteri, Üye Kayıt Defteri, Evrak Kayıt Defteri ve Alındı Belgesi Kayıt Defteri' ne ek olarak Yevmiye Defteri, Büyük Defter ve Envanter Defteri tutmaları gerekir. Ticari işletmesi bulunan dernekler, ticari işletmeleri için, ayrıca Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre defter tutarlar.

Tutulması zorunlu olan defter ve belgelerin, gerekli dikkat ve özen gösterilmiş olması şartıyla elde olmayan bir nedenle okunamayacak hale gelmesi veya kaybolması haline, öğrenme tarihinden itibaren 15 gün içinde dernek merkezinin bulunduğu yerin yetkili mahkemesine zayi belgesi almak için başvurmayanlar 3 aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

Derneğe ait tutulması gereken defter veya kayıtların tutulmaması veya tasdiksiz defter tutulması durumunda dernek yönetim kurulu başkanı 3 aydan 1 yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Bu defter ve kayıtların usulüne uygun tutulmaması durumunda dernek yönetim kurulu başkanı ve defterleri tutmakla sorumlu kişilere verilecek idari para cezası 2019 yılı için 1.294 TL'dir.

Kaynak: TÜSEV (2019), Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi

Dernek Beyannamesi:

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde belirtildiği üzere; dernek yönetim kurulu başkanları, her takvim yılının ilk dört ayı içinde bir önceki yıla ait Dernek Beyannamelerini (Dernekler Yönetmeliği EK-21'i) mülki idare amirliğine vermekle yükümlüdürler. İl merkezlerinde ve büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan ilçelerde bulunan dernekler beyannamelerini bir adet, diğer ilçe merkezinde bulunanlar ise iki adet olarak verirler. Şubeler, mülki idare amirliğine verecekleri beyannamelerin birer örneğini bağlı bulundukları derneğe de vermekle yükümlüdürler.

Yıl sonu itibariyle faaliyetlerinin, gelir ve gider işlemlerinin sonuçlarının mülki idare amirliğine verilmemesi durumunda bu yükümlülüğü yerine getirmeyen dernek yönetimi kurulu başkanına verilecek idari para cezası 2019 yılı için 1.294 TL'dir.

Beyannameleri bilerek gerçeğe aykırı olarak verenler 100 günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır. Adli para cezası kişinin ekonomik durumuna göre günlük 20-100 TL arasında belirlenir ve kişiye kaç gün adli para cezası verildiyse bu rakam ile çarpılarak (2.000 ila 10.000 arasında) hesaplanır.

Kaynak: TÜSEV (2019), Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi

İç Denetim:

Dernekte genel kurul, yönetim kurulu veya denetim kurulu tarafından iç denetim yapılabileceği gibi, bağımsız denetim kuruluşlarına da denetim yaptırılabilir.

Genel kurul veya yönetim kurulu, gerek görülen hallerde denetim yapabilir veya bağımsız denetim kuruluşlarına denetim yaptırabilir.

Genel kurul, yönetim kurulu veya bağımsız denetim kuruluşlarınca denetim yapılmış olması, denetim kurulunun yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Derneğin denetleme kurulu; derneğin tüzüğünde gösterilen amaç ve amacın gerçekleştirilmesi için sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediğini, defter, hesap ve kayıtların mevzuata ve dernek tüzüğüne uygun olarak tutulup tutulmadığını, dernek tüzüğünde tespit edilen esas ve usullere göre ve bir yılı geçmeyen aralıklarla denetler ve denetim sonuçlarını bir rapor halinde yönetim kuruluna ve toplandığında genel kurula sunar.

Dış Denetim:

Gerekli görülen hallerde, derneklerin tüzüklerinde gösterilen amaçlar doğrultusunda faaliyet gösterip göstermedikleri, defterlerini ve kayıtlarını mevzuata uygun olarak tutup tutmadıkları İçişleri Bakanı veya mülki idare amirleri tarafından denetlenir. Denetimlerin derneğe en az 24 saat önceden bildirilmesi ve mesai saatleri içerisinde yapılması gerekir. Denetimde, dernek faaliyetlerinin tüzükte gösterilen derneğin amaca uygun gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine ve defter, hesap ve kayıtların mevzuata ve dernek tüzüğüne uygun olarak tutulup tutulmadığına bakılır. Kamu yararına çalışan dernekler en az 2 yılda bir İçişleri Bakanlığı ve mülki idare amirleri tarafından denetlenir.

Kamu Yararı Statüsü:

Kamu Yararına Çalışan Derneklere ilişkin asli düzenleme, 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 27. maddesi ile yapılmış ve uygulamaya ilişkin hususlar Dernekler Yönetmeliğinde belirtilmiştir : “Kamu yararına çalışan dernekler, ilgili bakanlıkların ve Maliye Bakanlığının görüşü üzerine, İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir. Bir derneğin kamu yararına çalışan derneklerden sayılabilmesi için, en az bir yıldan beri faaliyette bulunması ve derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek üzere giriştiği faaliyetlerin topluma yararlı sonuçlar verecek nitelikte ve ölçüde olması şarttır.”

Dernekler Yönetmeliği'nin 49 uncu maddesinde derneklerin kamu yararına çalışan derneklerden sayılabilmesi için;

- En az bir yıldan beri faaliyette bulunması,
- Son bir yıl içindeki, 2005 yılı için belirlenen tutar olan

50.000.-TL'sını geçen alım ve satım işlemlerinin rekabet koşullarına uygun yapılması,

- Amacı ve gerçekleştirdiği faaliyetlerin, üyelerinin dışında yerel veya ulusal düzeyde toplumun ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çözümler üretecek ve toplumsal gelişmeye katkı sağlayacak nitelikte olması,
 - Yıl içinde elde ettiği gelirin en az yarısının bu amaçla harcanması,
 - Sahip olduğu mal varlığının ve yıllık gelirin tüzüğünde belirtilen amacı gerçekleştirecek düzeyde olması,
- Gerektiği belirtilmiştir.

Yukarıda sayılan şartları taşımadığı tespit edilen dernekler kamu yararı kararı için, bu tespitin yapıldığı tarihten itibaren üç yıl geçmeden önce yeniden başvuramazlar.

Yine Dernekler Yönetmeliği'nin 50'nci uyarınca derneklerin kamu yararına çalışan derneklerden sayılma taleplerine ilişkin başvurularını aşağıda belirtilen ekler ile birlikte bulundukları yerin mülki idare amirliğine vermeleri gerekmektedir.

- İlgili dernekler müdürlüğünce onaylanmış dernek tüzüğü
- Dernek üyelerinin sayısının belirtildiği yazıyı
- Derneğin şubelerinin sayısı ve yerinin belirtildiği yazı
- Derneğin kamu yararı yönünden; faaliyeti, yaptığı hizmetler ve gelecekte yapılması düşünülen işler hakkındaki raporunu
- Son yıla ait mali bilanço ile gelir-gider tablosu veya işletme hesabı tablosu
- Derneğin taşınır ve taşınmaz mallarının listesi
- Kamu yararına çalışan derneklerden sayılması için yönetim kurulunun aldığı karar örneğini, vermeleri gerekmektedir.
- Dernekler Yönetmeliği'nin 50'nci maddesi kapsamında kamu yararına çalışan derneklerden sayılma talebine ilişkin istenen

belgeler arasında sayılan, ilgili dernekler müdürlüğünce onaylanmış dernektüzüğü, derneğin şubelerinin sayısı ve yerinin belirtildiği yazı, son yıla ait mali bilanço ile gelir-gider tablosu veya işletme hesabı tablosu ile derneğin taşınır ve taşınmaz mallarının listesine ait belgeler Bakanlığımızın 2009/73 sayılı Genelgesi ile müracaat sahiplerinden talep edilmemektedir.

Mülkiyet hakkı

Anayasa'nın "Kişinin Hakları ve Ödevler" başlıklı İkinci Bölümünde düzenlenen ve güvence altına alınan temel haklardan olan "mülkiyet hakkı" Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenmiş olup, anılan madde de herkesin mülkiyet ve miras haklarına sahip olduğu, bu hakların, ancak kamu yararı amacıyla Kanunla sınırlanabileceği kuralı yer almaktadır. Yine Anayasa'nın 33. maddesinde; herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma hürriyetine sahip olduğu, dernek kurma hürriyetinin, ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabileceği dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği hükmü bulunmaktadır.

Bilgi edinme Başvurusu:

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 4. Madde 'sinde belirtildiği üzere; herkes bilgi edinme hakkına sahiptir. Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler, isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, bu Kanun hükümlerinden yararlanırlar.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan hak ve yükümlölükleri saklıdır.

Madde 6- Bilgi edinme başvurusu, başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresini, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile istenen bilgi veya belgenin bulunduğu kurum veya kuruluşa yapılır. Bu başvuru, kişinin kimliğinin ve imzasının veya yazının kimden neşet ettiğinin tespitine yarayacak başka bilgilerin yasal olarak belirlenebilir olması kaydıyla elektronik ortamda veya diğer iletişim araçlarıyla da yapılabilir. Dilekçede, istenen bilgi veya belgeler açıkça belirtilir.

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu 4. Bölümde belirtildiğı üzere aşağıda belirtilen konular bilgi edinme kapsamı dışında kalırlar:

- 1) Yargı denetimi dışında kalan işlemler. Ancak bunlardan, kişinin çalışma hayatını ve mesleki onurunu etkileyecek nitelikte olanlar yasa kapsamındadır.
- 2) Devlet sırrına ilişkin bilgi veya belgeler.
- 3) Ülkenin ekonomik çıkarlarına ilişkin bilgi veya belgeler
- 4) İstihbarata ilişkin bilgi veya belgeler
- 5) İdari soruşturmaya ilişkin bilgi veya belgeler
Kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütölen idari soruşturmalarla ilgili olup da açıklanması veya zamanından önce açıklanması hâlinde;

- a) Kişilerin özel hayatına açıkça haksız müdahale sonucunu doğuracak
- b) Kişilerin veya soruşturmayı yürüten görevlilerin hayatını ya da güvenliğini tehlikeye sokacak
- c) Soruşturmanın güvenliğini tehlikeye düşürecek
- d) Gizli kalması gereken bilgi kaynağının açığa çıkmasına neden olacak veya soruşturma ile ilgili benzeri bilgi ve bilgi kaynaklarının temin edilmesini güçleştirecek bilgi veya belgeler kanun kapsamı dışındadır

6) Adli soruşturma ve kovuşturmayla ilişkin bilgi veya belgeler. Açıklanması veya zamanından önce açıklanması hâlinde

- a) Suç işlenmesine yol açacak
- b) Suçların önlenmesi ve soruşturulması ya da suçluların kanuni yollarla yakalanıp kovuşturulmasını tehlikeye düşürecek
- c) Yargılama görevinin gereğince yerine getirilmesini engelleyecek
- d) Hakkında dava açılmış bir kişinin adil yargılanma hakkını ihlal edecek nitelikteki bilgi veya belgeler, yasa kapsamı dışındadır.

7) Kişinin izin verdiği hâller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması hâlinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine, mesleki ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

8) Haberleşmenin gizliliği

9) Kanunlarda ticari sır olarak nitelenen bilgi veya belgeler ile kurum ve kuruluşlar tarafından gerçek veya tüzel kişilerden gizli kalması kaydıyla sağlanan ticari ve mali bilgiler, bu kanun kapsamı dışındadır.

10) Fikir ve sanat eserleri

11) Kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler hakkındaki bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır.

12) Kurum içi görüş, bilgi notu ve tavsiyeler

13) Tavsiye ve mütalaa talepleri

Derneklere Ceza:

Dernekler Kanunu Madde 17, Türk Medeni Kanunu ve ilgili yönetmeliklerin hükümlerine aykırılık tespit edilmesi halinde, konusu suç teşkil etmeyen hata ve eksikliklerin mülki idare amirinin yazılı istemi üzerine, ilgili dernek tarafından 30 gün içerisinde giderilmesi zorunludur.

Hata ve eksikliklerin 30 gün içerisinde giderilmemesi durumunda, derneklere verilecek idari para cezası 2019 yılı için 252 TL'dir.

Kaynak: TÜSEV (2019), Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi

Dernek Kapanması:

Dernekler kendiliğinden, genel kurul kararı ile, Cumhuriyet Savcısının ya da bir ilgilinin istemi üzerine mahkeme kararı ile kapanabilir.

Dernek kapanmasını gerektiren durumlar 4721 sayılı Medeni Kanun'un 87. Maddesinde belirtilmiştir:

- Derneklerin kuruluş amaçlarının gerçekleşmesinin olanaksız hale gelmesi ya da süresinin sona ermesi,
- İlk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış ve zorunlu organların oluşturulmamış olması,
- Borç ödemede acze düşmüş olması,
- Tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hale gelmesi,
- Olağan genel kurul toplantısının 2 defa üst üste yapılamaması.

b) Vakıflarla ilgili Temel Mevzuat Bilgileri

Vakıflar özel hukuk tüzel kişisi olup, Türk Medeni Kanunu'nun 48. maddesinde belirtilen tüm hak ve yetkileresahiptir. Vakıflarla ilgili temel mevzuatlar; 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ve Resmî Gazete Tarihi: 27.09.2008 Resmî Gazete Sayısı: 27010 duyurulmuş olan Vakıflar Yönetmeliği'dir. Yönetmelik; yeni vakıfların kuruluşu, vakıfların yönetimi, faaliyetleri, denetimlerine ilişkin usul ve esaslar ile Vakıflar Meclisi, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı, Vakıf Uzmanlığı ve Uzman Yardımcılığı ile ilgili görev, yetki ve sorumlulukların düzenlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Yönetmeliği oluşturan 185 Madde içerisinde Vakfın kurulumu, yönetimi, adres değişikliği, vakıfların muhasebesi, denetimi, beyanname ve bildirim konuları ele alınmıştır. Vakıflar Genel

Müdürlüğü, vakıfların denetim makamıdır. Aşağıda verilen bilgilerin de içinde yer aldığı ayrıntılı bilgi ve belgelere Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün (VGM) internet sitesinden ulaşabilirsiniz.

Türk Medeni Kanunu'nun 106. maddesi gereğince vakıf senesinde; vakfın adının, amacının, bu amaca özgülenen mal ve hakların, vakfın örgütlenme ve yönetim şekli ile yerleşim yerinin gösterilmesi zorunludur.

a) Vakfın adı: Kanuna, ahlaka, adaba aykırı olmamalı ve vakfın amaçları ile uyumlu olmalıdır. Üçüncü kişileri vakfın amacı konusunda yanıltıcı ya da yanlış çağırışlar uyandıracak isimler verilemez. Herhangi bir kamu kurum ya da kuruluşunun ismi kullanılamaz.

b) Vakfın amacı: Hukuka uygun, belirli, anlaşılabilir olmalı ve süreklilik arz etmelidir.

c) Özgülenen mal ve haklar: Kurucuya ait olmalı ve en azından başlangıç itibari ile amacı gerçekleştirmeye yetmelidir. Özgülenen malvarlığı nakit ise paranın vakıf adına bir devlet bankasına bloke edilerek dekontunun tescil başvurusu yapılan mahkemeye ibrazı, taşınmaz ya da taşınır bir malvarlığı ise değer tespitinin mahkemece yaptırılması ve ilgili sicillerine (tapu sicili, trafik sicili gibi) vakıf adına tescili sağlanmalıdır. Vakfın kurulması ile özgülenen mal ve haklar vakıf tüzel kişiliğine geçer.

d) Vakfın organları: Vakfın bir yönetim organı olması zorunludur. Vakfın işleyişinin kolaylaşması açısından, amacının kapsamına ve faaliyetlerine uygun olarak mütevelli heyeti, yönetim organı ve bir denetim birimi olması uygun olur. Bu sayılan organlar dışında onur kurulu, araştırma kurulu, çalışma kurulu gibi vakfın yönetimi ile ilgili olmayan kurulların vakıf organları arasında gösterilmemesi gerekir. Vakfın organlarının kaç kişiden oluşacağı, toplantı ve karar yeter sayılarının senet metninde

gösterilmesi, organların görev ve yetki sınırlarının da yeterince belirtilmesi hâlinde, vakfın işleyişinde sıkıntıya düşülmesinin önüne geçilmiş olur.

e) Vakfın yerleşim yeri: Vakfın faaliyetlerini yürüttüğü merkezin bulunduğu yerdir. Vakıf senedinde gösterilecek adresin açık ve ayrıntılı şekilde yazılması zorunludur. Dikkat Edilmesi Gereken Konular Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'na göre, vakıfların idare organlarında görev alanlar, Vakıflar Genel Müdürlüğüne mal bildiriminde bulunmak zorundadırlar. 53 Mal bildirimlerinin, yönetim ve denetim kurulu üyelikleri ile komisyon üyeliklerine seçim ve atamalarda göreve başlama tarihini izleyen bir ay içinde, görevin sona ermesi hâlinde, ayrılma tarihini izleyen bir ay içinde verilmesi zorunludur.

Bütün vakıfların, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile olan her türlü işlemlerinde önce bağlı bulundukları vakıflar bölge müdürlüğü kanalı ile yazışma yapmaları gerekmekte olup, vakıflar tarafından doğrudan Vakıflar Genel Müdürlüğü ile yapılacak yazışmalar işleme konulmamaktadır. Vakıfların; gayrimenkul alım, satım, kat mülkiyeti esasına göre inşaat yaptırmaları, işlemleri için Genel Müdürlükten izin alınması gerekmektedir.

Vergi Usul Kanunu'nun 177. maddesinin (5) numaralı bendi uyarınca, işletme hesabı esasına göre defter tutmalarına izin verilenler dışında kalan vakıflar, bilanço esasına uygun olarak defter tutarlar. Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapıları gereği bilanço esasına göre defter tutmalarına imkân veya gerek görülmeyenlerin işletme hesabı esasına bağlı olarak defter tutmalarına izin verilebilir. Ancak Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Kurulan Vakıflar Hakkında Tüzük Madde

29'da belirtildiği üzere; yeni kurulan vakıflar, tescili izleyen en geç bir yıl içinde Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılacak teftişe kadar işletme hesabı esasına göre defter tutabilirler. 28596 Numaralı ve 23.03.2013 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Genel Tebliğlere göre Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıfların bilanço esasına göre defter tutmaları zorunludur.

b) İktisadi İdari İşletmeler

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 2. Maddesine göre dernek veya vakıflara ait veya bağlı olup faaliyetleri devamlı bulunan ve sermaye şirketleri ile kooperatifler dışında kalan ticari, sınai ve zirai işletmeler ile benzer nitelikteki yabancı işletmeler, dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmeler olarak tanımlanmıştır. Bu durumda, dernek veya vakıflara ait veya bağlı olup faaliyetleri devamlı bulunan ticari, sınai ve zirai işletmeler ile benzer nitelikteki yabancı işletmeler kurumlar vergisi mükellefidirler. Örneğin; mevzuat hükümleri bir arada değerlendirildiğinde, derneklerin eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunabileceği, fakat eğitim faaliyetlerinin tüzüklerinde belirtilen amaçlar ve faaliyet konuları kapsamında yer alması gerektiği ve bu faaliyetlerin askerliğe, millî savunma ve genel kolluk hizmetlerine hazırlayıcı nitelikte olamayacağı sonucuna varılmaktadır.

Bir vakfın, sermayesinin tamamının ya da bir kısmının kendisi tarafından sağlanarak iktisadi işletme oluşturması mümkündür. Vakıf, bir iktisadi işletme şeklinde örgütlenmiş bir araştırma merkezi kurabilir ve bu merkezi enstitü adıyla işletebilir, bu merkezde araştırmalar yürütebilir.

Dernek tarafından eğitim programlarının ücretli yapılması hâlinde, faaliyetlerinin dernek iktisadi işletmesince yürütülmesi gerekmektedir. Eğitim programının belirli dönemler hâlinde sürekli olarak düzenlenecek, yani bir “kurs” faaliyetinde bulunulacak ise, faaliyetlerin Özel Öğretim Kurumları Kanunu’na uygun olarak, dernek iktisadi işletmesi ya da dernek dışında kurulacak bir şirket yoluyla yürütülmesi gerekecektir.

Tüzel kişiliğe sahip bulunan dernekler ve vakıflar kazançları kurumlar vergisine tabi mükellefler arasında sayılmamıştır. Dolayısıyla dernek ve vakıfların gelirleri kurumlar vergisine tabi değildir. Bu anlamda aidat ve bağış gelirleri de vergiye tabi değildir. Ancak, Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 1. Maddesinde, dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmelerin kazançlarının vergiye tabi olduğu hükme bağlanmıştır. Buna göre vakıf veya derneklerin oluşturduğu iktisadi işletmelerin gelirleri kurumlar vergisine tabi olacaktır. Vakıf veya derneğin hangi gelirlerini doğrudan elde ettiği, hangilerinin iktisadi işletme geliri olduğu önem taşımaktadır.

Vakıfların iktisadî işletme ve şirket kurulması konusu Vakıflar Kanunu Madde 26’da şu şekilde belirtilmiştir : “Vakıflar; amacını gerçekleştirmeye yardımcı olmak ve vakfa gelir temin etmek amacıyla, Genel Müdürlüğe bilgi vermek şartıyla iktisadî işletme ve şirket kurabilir, kurulmuş şirketlere ortak olabilirler. Şirketler dahil iktisadî işletmelerden elde edilen gelirler vakfın amacından başka bir amaca tahsis edilemez. Kurucuların çoğunluğu yabancı uyruklu olan vakıfların kurduğu yahut paylarının yarıdan fazlasına bu nevi vakıfların sahip olduğu şirketlerin mal edinmeleri hakkında aynı vakıfların mal edinmelerini düzenleyen hükümler uygulanır. Genel Müdürlük; Bakanlar Kurulu kararıyla Genel Müdürlük ve mazbut vakıfların

gelirleri ve akar malları ile iktisadî işletme veya şirket kurmaya yetkilidir. Şirket hisseleri ve hakların daha yararlı olanları ile değiştirilmesi, paraya çevrilmesi, değerlendirilmesi ve bunlara bağlı her türlü hakkın kullanılması ile ortaklık paylarına bağlı hakların kullanılması Genel Müdürlük tarafından yürütülür.”

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 1. maddesine göre dernek kurumlar vergisi mükellefleri arasında sayılmazken, aynı maddenin (ç) bendi ile derneklere ait iktisadi işletmeler kurumlar vergisi mükellefiyeti kapsamına alınmışlardır. Ayrıca, derneklere bağlı iktisadi işletmelerin, tüzel kişiliklerinin olmaması, bağımsız muhasebelerinin ve kendilerine tahsis edilmiş sermayelerinin veya iş yerlerinin bulunmaması da mükellefiyetlerini etkilememektedir. Kurumlar Vergisi Kanunu uygulamasında iktisadi işletmelerin vergilendirilmesi esas olmakla beraber kamu yararına yönelik faaliyetlerde bulunan bir kısım iktisadi işletmeler için vergileme yapılmak istenmediğinde özel muafiyet ve istisna hükümleri getirilmek suretiyle bazı faaliyetler vergi dışı bırakılmıştır. Bu konularda mutlaka muhasebeci ve mali müşavirlere danışılarak ilerlenmesi gerekmektedir.

SORULAR

1. Hangisi sivil toplumu en geniş şekliyle belirten tanımdır?

- A) Kamusal ve özel alan dışında kalan konularda faaliyet gösterir
- B) Gönüllülük esasına dayanır
- C) İnanç kuruluşlarının çalışmalarını içermez
- D) Kâr amacı güdülmemesi gerekir

2. Aşağıdakilerden hangisi sivil toplum kuruluşlarının rolleri arasında değildir?

- A) Hizmet sağlamak
- B) Standartları uygulamak
- C) Dayanışma destekçi
- D) Etkin yurttaş katılımı

3. 2019 Aralık tarihi itibarıyla hangi faaliyet alanında kayıtlı dernek sayısı en fazladır?

- A) Mesleki ve dayanışma dernekleri
- B) Hak ve savunuculuk
- C) Engelli dernekleri
- D) Spor ve spor ile ilgili dernekler

4. Dernekler ilk Genel Kurullarını ne kadar süre içinde yapmak zorundadır?

- A) Kurulmalarından itibaren ilk 1 ay
- B) Kurulmalarından itibaren ilk 3 ay
- C) Kurulmalarından itibaren ilk 6 ay
- D) Kuruldukları ilk 1 yıl

5. İşletme hesabına esasına göre defter tutan derneklerde hangi defter bulunmaz?

- A) Üye Kayıt Defteri
- B) Evrak Kayıt Defteri
- C) Demirbaş Defteri
- D) Yevmiye Defteri

6. Kooperatif kurulması için kaç kişiye ihtiyaç vardır?

- A) 8 asil, 8 yedek üye
- B) 11 kişi
- C) En az 7 kişi
- D) En az 5 kişi

7. Vakıfların senedinde hangisi olmak zorunda değildir?

- A) Vakfın adı
- B) Özgülenen mal
- C) Vakfın yapacağı projeler
- D) Vakfın amacı

8. Platformlarla ilgili hangisi yanlıştır?

- A) Geçici süreli olarak kurulmuşlardır
- B) Dernekler Kanunu'nda tanımlanırlar
- C) Tüzel kişilikleri yoktur
- D) Bireyler üye olabilir

9. Kuruluş amaçları aynı olan en az 5 derneğin bir araya gelerek kurduğu tüzel kişiliğin adı nedir?

- A) Konfederasyon
- B) Kooperatif
- C) Federasyon
- D) Platform

10. Hangi başlık bilgi edinme kapsamı dışında kalmayan bir konudur?

- A) Kamu yararı olan konular
- B) Ticari sır
- C) Kurum içi görüş
- D) İdari soruşturma belgeleri

Kaynakça

- Argüden Yönetişim Akademisi (2016), Katılımcı Demokrasi: STK'ları Güçlendirme Önerileri, Argüden Akademi Yayınları No: 7. <https://argudenacademy.org/docs/content/Katilimci-Demokrasi-STK-lari-Guclendirme-Onerileri.pdf> erişim: 06.09.2019
- <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=sivil+toplum+kurulu%C5%9Fu>,
- Argüden Yönetişim Akademisi (2016), Katılımcı Demokrasi: STK'ları Güçlendirme Önerileri, Argüden Akademi Yayınları No: 7. <https://argudenacademy.org/docs/content/Katilimci-Demokrasi-STK-lari-Guclendirme-Onerileri.pdf> erişim: 06.09.2019
- https://stk.bilgi.edu.tr/media/cd/01/doc/okuma_02-3.pdf erişim: 04.09.2019
- <https://yereldemokrasi.net/nasil-mudahil-olabiliriz/sivil-toplum-aktif-yurttaslik-el-kitabi/bolum-i-sivil-toplum/sivil-toplum> erişim: 29.08.2019
- https://stk.bilgi.edu.tr/media/cd/01/doc/okuma_02-3.pdf erişim: 04.09.2019
- Argüden Y., Ilgaz P. (2006), Gönüllü Kuruluşların Yönetimi. http://www.arguden.net/wp-content/uploads/2013/01/gonullu_kuruluslarin_yonetimi.pdf erişim: 06.09.2019. http://www.arguden.net/wp-content/uploads/2013/01/gonullu_kuruluslarin_yonetimi.pdf
- <https://yereldemokrasi.net/nasil-mudahil-olabiliriz/sivil-toplum-aktif-yurttaslik-el-kitabi/bolum-i-sivil-toplum/sivil-toplum> erişim: 29.08.2019
- Şahin L., Öztürk M. (2008) Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye'deki Durumu, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Cilt 0 , Sayı 54, S. 3 - 29 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9300> erişim: 08.09.2019
- Köker, Levent. (2004). Röportaj: Çoğulculuk Olmadan Demokrasi ve Sivil Toplum Olmaz, Sivil Toplum, 2 (5), ss. 93-104. <http://www.stgm.org.tr/tr/icerik/detay/cogulculuk-olmadan-demokrasi-ve-sivil-toplum-olmaz-2> erişim: 08.09.2019
- <https://yereldemokrasi.net/nasil-mudahil-olabiliriz/sivil-toplum-aktif-yurttaslik-el-kitabi/bolum-i-sivil-toplum/sivil-toplum> erişim: 29.08.2019
- https://stk.bilgi.edu.tr/media/cd/01/doc/okuma_02-3.pdf erişim: 04.09.2019
- (13-14) Yaşama Dair Vakıf (YADA), (2016), Verilerle Sivil Toplum Kuruluşları. <http://www.raporlar.org/wp-content/uploads/2018/01/c9b3f2a6d1595bde1124f6df6e830903.pdf> erişim: 06.09.2019
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019
- <https://yereldemokrasi.net/nasil-mudahil-olabiliriz/sivil-toplum-aktif-yurttaslik-el-kitabi/bolum-i-sivil-toplum/sivil-toplum> erişim: 29.08.2019
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019
- https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377261/lang--tr/index.htm erişim: 29.12.2019
- Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), (2019), Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi, TÜSEV Yayınları No: 78. https://tusev.org.tr/usrfiles/images/DerneklerIcinYasalMevzuatRehberi_TUSEV.pdf erişim: 07.09.2019
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5253.pdf> erişim: 29.12.2019
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> erişim: 29.12.2019
- Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), (2019), Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi, TÜSEV Yayınları No: 78. https://tusev.org.tr/usrfiles/images/DerneklerIcinYasalMevzuatRehberi_TUSEV.pdf erişim: 07.09.2019
- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019
- T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü <https://www.siviltoplum.gov.tr/kanunlar> erişim: 20.12.2019
- T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü <https://www.siviltoplum.gov.tr/kanunlar> erişim:

04.12.2019

T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü <https://www.siviltoplum.gov.tr/kanunlar> erişim:

04.12.2019

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1>.

Aspx?MevzuatKod=1.5.5253&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5253 erişim:

04.12.2019

T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü <https://www.siviltoplum.gov.tr/kanunlar> erişim:

04.12.2019

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019

Kadın Emegi ve İstihdamı Girişimi (KEİG Platformu), (2018), Kadın Kooperatifleri Kılavuzu 2018, KEİG Yayınları Dizisi. http://www.keig.org/wp-content/uploads/2018/11/kooperatif_kilavuz_keigWeb.pdf erişim: 29.08.2019

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5520.pdf> erişim: 20.12.2019

<http://www.sosyal Kooperatifleri.org/sosyal-kooperatif-nedir/> erişim: 27.08.2019

Kadın Emegi ve İstihdamı Girişimi (KEİG Platformu), (2018), Kadın Kooperatifleri Kılavuzu 2018, KEİG Yayınları Dizisi. http://www.keig.org/wp-content/uploads/2018/11/kooperatif_kilavuz_keigWeb.pdf erişim: 29.08.2019

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1163.pdf> erişim: 29.12.2019

Kadın Emegi ve İstihdamı Girişimi (KEİG Platformu), (2018), Kadın Kooperatifleri Kılavuzu 2018, KEİG Yayınları Dizisi. http://www.keig.org/wp-content/uploads/2018/11/kooperatif_kilavuz_keigWeb.pdf erişim: 29.08.2019

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), (2019), Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi, TÜSEV Yayınları No. 78. https://tusev.org.tr/usrfiles/images/DerneklerIcinYasalMevzuatRehberi_TUSEV.pdf erişim: 07.09.2019

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), (2019), Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi, TÜSEV Yayınları No. 78. https://tusev.org.tr/usrfiles/images/DerneklerIcinYasalMevzuatRehberi_TUSEV.pdf erişim: 07.09.2019

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), (2019), Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi, TÜSEV Yayınları No. 78. https://tusev.org.tr/usrfiles/images/DerneklerIcinYasalMevzuatRehberi_TUSEV.pdf erişim: 07.09.2019

T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-nasil-kurulur> erişim: 04.09.2019

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5253.pdf>

T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü <https://www.siviltoplum.gov.tr/derbis-sifresi> erişim: 04.12.2019

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), (2019), Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi, TÜSEV Yayınları No. 78. https://tusev.org.tr/usrfiles/images/DerneklerIcinYasalMevzuatRehberi_TUSEV.pdf erişim: 07.09.2019

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), (2019), Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi, TÜSEV Yayınları No. 78. https://tusev.org.tr/usrfiles/images/DerneklerIcinYasalMevzuatRehberi_TUSEV.pdf erişim: 07.09.2019

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), (2019), Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi, TÜSEV Yayınları No. 78. https://tusev.org.tr/usrfiles/images/DerneklerIcinYasalMevzuatRehberi_TUSEV.pdf erişim: 07.09.2019

T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü <https://www.siviltoplum.gov.tr/derbis-sifresi> Erişim: 29.12.2019

T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-nasil-kurulur> erişim: 07.09.2019 erişim: 29.12.2019

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), (2019), Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi Dernekler için Yasal Mevzuat Rehberi, TÜSEV Yayınları No. 78. <https://tusev.org>.

tr/usrfiles/images/DerneklerIcinYasalMevzuatRehberi_TUSEV.pdf erişim: 07.09.2019
T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü <https://www.siviltoplum.gov.tr/kamu-yararina-calisan-dernek-statusu> erişim: 07.09.2019
Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4982.pdf> erişim: 04.12.2019
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4982.pdf> erişim: 04.12.2019
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4982.pdf> erişim: 20.12.2019
T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü <https://www.siviltoplum.gov.tr/kanunlar> erişim: 12.12.2019
T.C. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü <https://www.siviltoplum.gov.tr/kanunlar> erişim: 12.12.2019
<https://www.vgm.gov.tr/ana-sayfa> erişim: 21.12.2019
<https://cdn.vgm.gov.tr/mevzuat/4721-sayili-turk-medeni-kanununun-vakiflar-ile-ilgili-maddeleri.pdf> erişim: 09.12.2019
Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.71066.pdf> erişim: 09.12.2019
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf> erişim: 09.12.2019
<https://www.gib.gov.tr/vakiflara-vergi-muafiyeti-taninmasi-hakkinda-genel-tebligler> 30.12.2019
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5520.pdf> erişim: 30.12.2019
Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019
Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019
<https://www.vgm.gov.tr/mevzuat> erişim: 30.12.2019
Gelir İdaresi Başkanlığı (2012), Derneklerin Vergilendirilmesi Rehberi, https://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/DERN_VER_REHBER_2012.pdf erişim: 30.12.2019
Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM), (2011), Sivil Toplum Örgütleri için Hukuk Rehberi, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/h/u/hukuk-kitap-mavi-3.pdf> erişim: 04.09.2019

CEVAPLAR

1.A 2.B 3.A 4.C 5.D 6.C 7.C 8.D 9.C 10.A

‘This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of the Beyaz Baston Görme Engelliler Derneği (White Cane Visually Impaired Association) and do not necessarily reflect the views of the European Union.’

“Bu yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İerik tamamıyla Beyaz Baston Görme Engelliler Derneği sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir”